

VOJENSKÉ A POLITICKÉ KROKY PREDCHÁDZAJÚCE VSTUPU SLOVENSKEJ REPUBLIKY DO VOJNY PROTI SOVIETSKEMU ZVÄZU V ROKU 1941

ZOLTÁN KATREBA

KATREBA, Z.: Military and political measures before the Slovak Republic's entrance in the war against the Soviet Union. *Vojenská história*, 4, 2, 2000, pp 36 – 56, Bratislava
The above mentioned work represents a historical analysis and assessment of military-political steps of the German and Slovak side directed to the participation of Slovakia in war against the USSR in 1941. With the use of a comparative method he brought to closer attention a number of mapped orders, instructions and directives for the armed forces components, the contents, sequence and realisation of which orders provides a proof about a higher level of insight into the German intents and the willingness to co-operate in their realisation.
Military History. Slovakia in the war against the Soviet Union. WWII. 1941.

Dňa 19. júla 1940, necelý mesiac po ukončení ťaženia vo Francúzsku, bol generál Erich Marcks, náčelník štábu 18. armády poverený vypracovaním štúdie o útočnej operácii proti Sovietskemu zväzu. Plánovanie a príprava útoku postúpili do zimy 1940 tak ďaleko, že 18. decembra Hitler schválil Smernicu č. 21 na operáciu Barbarossa.¹

Nemecké prípravy na vojnové ťaženie boli na jar 1941 už v plnom prúde a na východe Európy vo Východnom Prusku, v Generálnom Gouvernemente a v Rumunsku sa v tom čase sústreďovalo viac ako 150 divízií rozdelených do troch skupín armád. Skupina armád Sever (veliteľ – poľný maršal Wilhelm von Leeb) mala postupovať cez pobaltské republiky na Leningrad, skupina armád Stred (veliteľ – poľný maršal Fedor von Bock) mala po zničení sovietskych vojsk v Bielorusku smerovať na Smolensk a Moskvu. Skupina armád Juh (veliteľ – poľný maršal Gerd von Rundstedt) dostala úlohu postupovať smerom na obilné oblasti Ukrajiny (obsadiť Kyjev a znemožniť ústup sovietskych vojsk za Dneper) a kaukazské ropné polia.

Vojenské zväzky v sile asi štyridsať divízií poskytli aj spojenci a satelity Nemecka. Na útok bolo pripravených viac ako 3 milióny vojakov, približne 3900 tankov a asi 3800 lietadiel s podporou takmer 7500 hlavných delostrelectva.²

¹MESSENGER, CH.: Poslední Průšák. Brno, Bonus A 1998, s. 176.

Lenže skôr ako sa mohla táto smernica uskutočniť, muselo Nemecko časť svojich plánov revidovať. Príčinou bolo neúspešné ťaženie Talianska proti Grécku od 28. 10. 1940 a prevrat v Juhoslávii po pripojení tohto štátu k „Paktu troch“ (25. 3. 1941). Predovšetkým tento posledný dôvod bol pravdepodobne aj jeden z osudových dôsledkov pre ťaženie nacistického Nemecka proti ZSSR. Pôvodne určený dátum pre útok na ZSSR bol 15. máj, no práve pre prevrat v Juhoslávii v noci z 26. na 27. 3. 1941 bol posunutý o 38 dní. Prevrat v Juhoslávii bol vo veľkej miere pripravený a realizovaný s vedomím vlády ZSSR. Zmluva o neútočení a priateľstve medzi ZSSR a Juhosláviou bola podpísaná v noci z 5. na 6. apríla 1941. Podľa A. Hitlera táto zmluva juhoslovanský odpor zosilnila, a okrem toho bola podporená sovietskym záväzkom na dodávku zbraní a munície, ktorú zmarila iba rýchla nemecká reakcia. 3. apríla 1941 vydalo nemecké hlavné veliteľstvo rozkaz, podľa ktorého sa operácia Barbarossa odkladala vzhľadom na akcie na Balkáne najmenej o štyri týždne.

MIKUNDA, V.: Finále Drang na Osten „zabrala“ Juhoslávia. *Apológia*, 3., 1995, č.5, s. 27.

MORAVCOVÁ, D. – BĚLINA, P. – PEČENKA, M.: Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914 – 1941. Praha, ISE 1994, s. 107 – 109.

O vzťahoch ZSSR a Nemecka v r. 1939 – 1941 bližšie: MASER, W.: *Porušení slova*, Ostrava, Oldag 1996.

²Taliansko vyslalo do vojny expedičný zbor s tromi motorizovanými divíziami a dvoma leteckými skupinami, ktorý bojoval v rámci skupiny armád „Juh“. V zostave tejto skupiny armád útočila aj rumunská 3. a 4. armáda v sile 13 peších divízií a s 5 pešími, 1 motorizovanou a 3 jazdeckými brigádami. Rumunské letecké útvary pôsobili v rámci

Po vypuknutí sovietsko-nemeckej vojny sa Slovenská republika ako jeden z prvých štátov pridala k nacistickému Nemecku a okamžite sa vojensky a hospodársky zapojila do tejto agrezie.³ Táto skutočnosť bola ďalším logickým krokom spolupráce špičiek ľudáckeho režimu s nemeckými nacistami, ako aj krokom potvrdzujúcim satelitné postavenie Slovenska a rozhodujúcu úlohu Nemecka pri riešení všetkých dôležitých otázok vnútornej aj zahraničnej politiky Slovenskej republiky (SR). Zapojenie Slovenska do vojny nebolo výsledkom okamžitého rozhodnutia, bol to konečný dôsledok dlhodobých príprav vo všetkých dôležitých sférach existencie štátu, ktoré mali vyústiť do tohto kroku. Ten sa však stal pre Slovenskú republiku osudovým, pretože sa úplne pripútala k nacistickému Nemecku⁴ a stratila možnosť akéhokoľvek manévrovania pri tvorbe a uskutočňovaní vlastnej, predovšetkým vojenskej a zahraničnej a neskôr i vnútornej politiky.

Vtedajšia zahraničná politika Nemecka voči štátom v strednej a juhovýchodnej Európe bola založená na nerovnoprávnom vzťahu veľmoc – satelit. Tento vzťah charakterizovalo niekoľko spoločných významných znakov, akými boli mocenská prevaha Nemecka v regióne, hospodárstvo ako osobitný prostriedok nátlaku, nemecká menšina – faktor kontroly a vnútorného pôsobenia v štáte, úsilie o podporu najmä autoritatívnych režimov vo vazalských štátoch, a predovšetkým využívanie vzájomnej rivality a rozporov medzi krajinami strednej a juhovýchodnej Európy pre svoje ciele a potreby, ktoré definoval S. Škovránek.⁵ Tieto čerty hegemonistickej politiky Nemecka sa na Slovensku začali výraznejšie prejavovať od roku 1940. V tomto roku po porážke Francúzska a výraznom oslabení Veľkej Británie zanikla alternatíva slovenskej zahraničnej politiky a širšia možnosť manévrovania. Takúto zahraničnú politiku

nemeckej 4. leteckej armády. Fínsko rozvinulo spolu 17 peších divízií a 2 pešie a 1 jazdeckú brigádu. Maďarsko vyslalo do boja tzv. Karpatskú vojenskú skupinu tvorenú 5 brigádami (2 motorizovanými, 1 jazdeckou, 2 pešími), ktorá spolu s leteckými jednotkami tiež podliehala skupine armád Juh. Vojny sa zúčastnila aj Chorvátska légia a dobrovoľníci z celej Európy, napr. Modrá divízia zo Španielska. KARLICKÝ, V.: 22. 6. 1941 03.00 h. Armádní technický magazín (ATM), 23., 1991, č. 6, s. 5-7. ŠIMEK, K.: Operácia Barbarossa vo svetle čísiel. Apológia, 4., 1996, č. 8, s. 26-27.

KOLLÁR, P. – kol.: Dejiny vojen a vojenského umenia. Praha, Naše vojsko 1989, s. 156-157.

³O tom, v ktorý deň Slovensko oficiálne vstúpilo do vojny, sa vedú polemiky. 22. 6. 1941 sa prerušili diplomatické styky so ZSSR a sovietskemu vyslanectvu sa odovzdala nóta o tom, že Slovensko je vo vojnovom stave so ZSSR. Dňa 24. 6. bolo verejne (rozhlasom) vyhlásené pristúpenie Slovenska k Nemecku vo vojne a boli odoslané oficiálne telegramy. Až 25. 6. 1941 slovenská Rýchla skupina prekročila hranice Generálneho Gouvernementu a ZSSR. Podľa všetkého treba pokladať 22. 6. 1941 za oficiálne prvý deň vojnového stavu medzi Slovenskom a ZSSR, a teda aj za deň vstupu do vojny.

Slovenský národný archív (SNA) Bratislava, Fond (f.) Národný súd (NS), Tn ľud 6/46 Proces s J. Tisom, film II. A-925.

Gardista, 3., 1941, č. 142 z 25. 6. 1941.

Slovák, 23., 1941, č. 144 z 25. 6. 1941.

Slovenská republika vyslala na východný front Rýchlu skupinu (od 8. 7. 1941 brigádu) a zmobilizovaný poľný zbor (1. a 2. pešia divízia, zborové jednotky a útvary vzdušných zbraní), neskôr reorganizované na Rýchlu a Zaisťovaciu divíziu. Bližšie: BYSTRICKÝ, J.: Ťaženie slovenskej armády na východnom fronte v roku 1941. Vojenská história, 2, 1998, č. 2, s. 39-62.

⁴Vazalský vzťah Slovenska k „tretej ríši“ bol zakotvený už v jednom z prvých zahraničnopolitických dokumentov novovzniknutého štátu, v ochrannej zmluve z 18. a 23. marca 1939.

Slovenský zákonník 1940, Smluva o ochrannom pomere medzi Nemeckou ríšou a Slovenským štátom č. 226/1940, s. 363-364.

Po prepadaní Sovietskeho zväzu a pripojení SR k tomuto aktu bola budúcnosť ďalšieho trvania štátu úzko spätá s víťazstvom alebo porážkou Nemecka vo vojne. Tento fakt umocňovali aj dohody, ktoré podpísala československá vláda v exile. Čs. vláda v Londýne uzavrela dňa 18. júla 1941 so ZSSR dohodu o spoločnom boji proti Nemecku. Zároveň Sovietsky zväz uznal Čs. republiku za štát bojujúci proti Nemecku a potvrdil predmnichovske hranice Československa. Podobné dohody okrem iného potvrdzujúce hranice Československa z obdobia pred Mnichovskou dohodou boli uzavreté s Veľkou Britániou (5. 8. 1942) a s Francúzskym Národným výborom (29. 9. 1942).

⁵ŠKOVRÁNEK, S.: Slovensko v nacistickom systéme ovládania Európy. In: Slovensko v rokoch druhej svetovej vojny (Materiály z vedeckého sympózia v Častej 6. – 7. novembra 1990. /Zost./ BYSTRICKÝ, V.: Bratislava, Slovenská Národná Rada – Historický ústav SAV 1991, s. 24-25.

sa usiloval uskutočňovať predovšetkým minister zahraničných vecí Ferdinand Ďurčanský. Nielen alternatívnu zahraničnú politiku F. Ďurčanského, ale aj rastúce rozpory medzi radikálmi v strane na čele s Alexandrom Machom a Vojtechom Tukom a konzervatívnou časťou reprezentovanou Jozefom Tisom, prijímali nacisti s veľkou nedôverou a znepokojením. Rozhodujúcou udalosťou, ktorá primäla nacistov konať, bolo prijatie demisie A. Macha z funkcie veliteľa Hlinkovej gardy (HG) 21. mája 1940, čo znamenalo podstatné oslabenie pronacistického krídla, pretože stratilo kontrolu nad ozbrojenou zložkou strany. Rokovania v Salzburgu 27. – 28. júla 1940 boli jedným z vyvrcholení boja medzi radikálnymi a umiernenými časťami Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSLS) a zároveň potvrdili dominantný vplyv „tretej ríše“ nielen na zahraničnú, ale aj na vnútornú politiku Slovenskej republiky. Výsledkom týchto rokovaní bolo rozdelenie rezortov ministerstva vnútra a zahraničných vecí, ktoré zastával Ďurčanský medzi jeho rivalov A. Macha a V. Tuku. Spôsob, akým sa tieto zmeny uskutočnili, nasvedčoval tomu, že nacisti pristupovali k novej forme priamejšieho ovládania Slovenska. Vláda, ktorá vznikla z diktátu zo Salzburgu (vymenovaná 29. 7. 1940), bola dôkazom výrazného posilnenia pronacistickej radikálnej časti strany. Upevnilo sa najmä postavenie V. Tuku, človeka, ktorý sa v budúcnosti mal najviac zasadzovať o úzku spoluprácu s nacistami a ktorý sa okrem predsedníctva vlády „ujal“ aj ministerstva zahraničných vecí a A. Macha, ktorý sa stal v novoutvorenej vláde ministrom vnútra, čím sústredil vo svojich rukách podstatnú časť štátnej exekutívy (neskôr sa stal podpredsedom vlády). Nové zloženie vládneho kabinetu zabezpečovalo ústretovosť voči nemeckým zámerom a ochotnejšie plnenie požiadaviek, s ktorými by sa na svojho spojenca obrátilo Nemecko, no zároveň sa počítalo s iniciatívnosťou pri ich plnení.

Jedným z výsledkov salzburských rokovaní bolo aj pristúpenie Slovenskej republiky 24. novembra 1940 k Paktu troch mocností, ktorý podpísali Nemecko, Taliansko a Japonsko 27. 9. 1940 v Berlíne. Tento pakt presne vymedzoval sféry vplyvu jednotlivých aktérov zmluvy a jasne definoval nároky Nemecka na oblasť, do ktorej patrilo aj Slovensko.⁶

Dôsledkom pristúpenia Slovenskej republiky k paktu bola aj jej účasť na vojne proti ZSSR, hoci priamo a automaticky ju k tomu (Pakt) nezaväzoval. Salzburské rokovania a užšie pripútanie Slovenska ako satelitného štátu k Nemecku v lete 1940 vyplývali aj z celkového plánu na realizáciu idey „novej Európy“.⁷ Tento pojem sa v oficiálnej nacistickej ideológii objavil po víťaznom ťažení na západe v lete 1940, keď Nemecko obsadilo mnoho štátov (Dánsko, Nórsko, Luxembursko, Holandsko, Belgicko, Francúzsko) a rovnako sa viac-menej stabilizovala situácia aj v strednej a juhovýchodnej Európe. Na východe Sovietsky zväz v tom čase zahrnul do svojho súštatia pobaltské republiky a východnú časť Rumunska. Táto idea sa v konečnom dôsledku stala nosnou nacistických vojensko-ekonomických a geopolitických koncepcií v rokoch 1940 – 1943. Nepresadzovala sa iba v politickej a hospodárskej sfére, ale aj vo vojenskej oblasti. Pri útoku na ZSSR, ktorý sa začal plánovať od leta 1940, sa spočiatku nepočítalo s účasťou iných štátov okrem Rumunska a Fínska, a aj vojenské sily týchto štátov mali zohrať skôr pomocnú úlohu, pretože sa rátať s bleskovým víťazstvom vlastnými silami. Účasť ďalších satelitov (Slovensko, Maďarsko, Chorvátsko) a fašistických dobrovoľníkov z ostatných krajín Európy bola veľmi výhodným politickým, ale najmä propagandistickým ťahom nemeckej zahraničnej politiky. Bol to dôkaz a prezentácia úspechu idey „novej Európy“, pretože väčšina jej štátov buď priamo, alebo vyslaním dobrovoľníkov sa zapojila „jednotne a nerozborne“ do „krížového pochodu Európy proti boľševizmu“. V tejto tragédii mala svoju úlohu aj Slovenská republika a jej armáda.

Ďalším faktorom, ktorý silne vplýval na slovenskú zahraničnú politiku, bola otázka obrany proti maďarským expanzívnym a revizionistickým pokusom. Slovensko, po tom, čo sa zúčast-

⁶Slovenský zákonník 1941, Protokol o pristúpení k Paktu troch mocností. č. 32/1941, s. 211–221.

⁷ŠIMUNIČ, P.: Vojenská doktrína bývalej Slovenskej republiky a výstavba dôstojníckeho zboru jej armády. Bratislava. Rkp. 1993, s. 16.

nilo ako jediný nemecký spojenec vojny proti Poľsku, nedokázalo dlho využívať priazeň, ktorú v súvislosti s tým v Nemecku nadobudlo. Hoci Maďarsko zostalo v tejto vojne neutrálne, opäť si získalo pozornosť A. Hitlera v roku 1940 a výsledkom bolo získanie Sedmohradska po tzv. druhej Viedenskej arbitráži z 30. 8. 1940 a účasť na del'be juhoslovanského územia za spojenectvo v agresii proti Juhoslávii v apríli 1941. Je samozrejmosťou, že maďarské expanzívne úsilia voči Slovensku naďalej pretrvávali.

Pri rozhodovaní slovenských vládnych činiteľov zohral maďarský faktor dôležitú úlohu, najmä ak ho Nemci vhodne využívali aj pri naliehaní na účasť Slovenska vo vojne. Dňa 2. mája 1941, po takmer skončenom ťažení na Balkáne, vyslovil slovenský vyslanec v Berlíne Matúš Černák v demarši Ernestovi von Weizsäckerovi (štátny tajomník ríšskeho ministerstva zahraničných vecí) v mene slovenskej vlády prosbu, aby sa „pri rozdeľovaní Balkánu predsa len celkom nezabudlo na Slovensko. Slovenská strana vyčíslila hraničné korektúry, ktoré požadovala od Maďarska, na takmer 4000 km². Nacisti však odmietli požiadavky Slovákov (obávali sa toho, či skôr očakávali, že s rovnakou žiadosťou o navrátenie severného Sedmohradska by mohlo prísť aj Rumunsko), no zároveň prisľúbili, že možno v budúcnosti pre to nadáde vhodná chvíľa. Nemci týmto prisľubom udržiavali Slovákov, ale aj iné vládne garnitúry satelitov v juhovýchodnej Európe v nádeji, že za iniciatívne plnenie žiadostí „tretej ríše“ môže v budúcnosti prísť z Berlína odmena v podobe pozitívneho ohlasu na územné požiadavky.⁸

Vážne zapôsobili aj kalkulácie, že sa režim vzhľadom na prejavovaný záujem nacistického Nemecka nebude môcť vyhnúť „solidarite“ s nacistami, ako to formuloval vtedajší minister obrany generál I. triedy Ferdinand Čatloš: „Iné bolo aj strategické polozenie, lebo Nemecko či chcelo alebo nechcelo, cez Slovensko muselo odsunovať svoje vojská na front. Je celkom prirodzené, že by Slovensko boli vtiahli do vojny i keby sa nebolo pripojilo a Nemci by ho boli obsadili. Nemci by neboli trpeli, aby v zázemí mali kus neutrálneho Slovenska.“ Pravdepodobne to neboli iba argumenty, ktoré mali ospravedlniť účasť Slovenskej republiky vo vojne a úlohu F. Čatloša na nej, ale aj pomerne realistické zhodnotenie situácie a strategických záujmov Wehrmachtu. Nacisti by si iste rýchlo dokázali zabezpečiť najmä vojensko-dopravnú a výrobnú resp. zásobovaciu možnosť Slovenska, aj keby SR nespolupracovala s Nemeckom vo vojne proti ZSSR. Úvahy o úplnom podriadení Slovenska resp. o jeho obsadení a využití na vojnové ťaženie sa tu objavili už pred vojnou Nemecka s Poľskom.⁹

Konkrétnejšie prípravy na vojnu proti ZSSR sa na Slovensku začali uskutočňovať už na jar 1941. Možno ich rozdeliť do troch oblastí, a to do hospodárskej, vojenskej a politickej. Vojenské a hospodárske prípravy boli späté s politickými opatreniami o to viac, že sa pripravovalo vojnové ťaženie, na ktorom sa Slovensko malo zúčastniť, i keď spočiatku v obrannej pozícii (nepredpokladalo, sa že by sa Slovensko priamo vojensky zapojilo do ťaženia, neskoršie udalosti sa postup-

⁸GOSZTONY, P.: *Hitlers fremde heere*. Wien – Düsseldorf, Econ Verlag 1976, s. 94.

V telegrame nemeckého vyslanca H. E. Ludina ríšskemu ministrovi zahraničných vecí z 10. apríla 1941 sa uvádza, že V. Tuka vtedy považoval situáciu za vhodnú na nadhodenie otázky revízie hraníc s Maďarskom. Mal pritom na myslí územie pri Bratislave a tzv. košický cíp osídlený čisto slovenským obyvateľstvom. Keďže Maďarsko dostalo ďalšie územia a „v dôsledku napätia so ZSSR chce žiť v priateľstve so svojimi susedmi, možno v Budapešti očakávať pre rokovanie priaznivé ovzdušie“. Ludin sa v telegrame prihovárал za Tukov podnet.

Vojenský historický archív (VHA) Trnava, zbierka (z.) Archívy zahraničné (AZ) 11 Bonn, krabica (k.) číslo (č.) 10, Original VII Nemecké stanovisko k Slovensku r. 1940 – 1941, dok. č. 248 601.

P. Šimunič uvádza, že slovenskí predstavitelia sa tajne vzdali nároku na predmníchovské hranice a požadovali iba korektúry, no aj tie odmietol 27. 4. 1941 J. von Ribbentrop.

ŠIMUNIČ, P.: *Tragédia pri Lipovci*. Apológia, 1., 1993, č. 5, s. 18.

⁹SUŠKO, L.: Niektoré otázky účasti klérofašistického Slovenského štátu na prepadnutí ZSSR a okupačného režimu po 29. auguste 1944. Bratislava, rukopis 1978, s. 6.

ŠIMUNIČ, P.: *Slovenská armáda vo vojne proti Poľsku*. Apológia, 2., 1994, č. 1, s. 21.

ne vykryštalizovali inak)^{9a}. Žiadne opatrenie či prípravu nemožno posudzovať samostatne, pretože je neoddeliteľne spojená s ostatnými. Všetky prípravy a opatrenia spolu vytvárali praktický prostriedok k zavlečeniu celej SR do vojnového zápasu. Vo vojenskej expertíze vyhotovenej pre Národný súd v roku 1946 sa uvádza: „Slovensko malo pre nemecké vojnové velenie ohromný strategický význam svojou geografickou polohou.“ Strategický význam slovenského územia vyplýval z toho, že svojím podlhovastým tvarom predstavovalo prirodzené spojenie zbrojárskeho zázemia Protektorátu a Nemecka s neskoršie okupovanými západnými časťami ZSSR, rovnako dôležité boli spojenia v smere sever – juh, ktoré zabezpečovali predovšetkým pred vypuknutím vojny presun nemeckých jednotiek z balkánskeho bojiska na sever, do Generálneho Gouvernmentu, pri hranice so ZSSR. Ďalej sa vo vojenskej expertíze uvádza: „Úprava komunikačných spojov, ktoré sa vykonávali v rokoch 1939 – 1941 bola uskutočnená len z hľadiska útočných armád smerom na Poľsko a ZSSR. Prirodzený záujem slovenskej armády bol obrátený na komunikačné spoje južného Slovenska, ktoré boli Viedenskou arbitrážou prerušené. Z toho logicky vyplýva, že pre potreby slovenskej armády naliehavou otázkou bolo vybudovanie komunikačnej siete vzhľadom k južnému nepriateľovi. No na príkaz nemeckého vedenia bolo prikročené k rýchlej úprave ciest, smerujúcich na sever, budovanie výhybiek, zosilnenie mostov, odpráštenie hradskejších a pod., vedúcich smerom k severným, alebo severovýchodným hraniciam Slovenska. Smery, ktoré sa hlavne upravovali boli tieto: Bratislava – Žilina – Čadca, Žilina – Vrútky – Oravský Podzámok – štátna hranica, Prešov – Duklianský priesmyk, Michalovce – Humenné – Medzilaborce, ako aj rokádne spojenie (komunikácia rovnobežná s líniou frontu alebo kolmá na smer presunu vojska – Z. K.) medzi tromi prípadnými smermi hlavne v úseku Žilina – Prešov a Kúty – Trnava – Nitra – Zlaté Moravce, Zvolen – Lučenec a Zvolen – Banská Bystrica – Margecany. Z krátkosti termínu, stanoveného pre ukončenie týchto prác je zrejmé, že tu nešlo o záujmy Slovenska a toľž nie o záujmy hospodárskeho povznesenia, ale účely čisto vojenské (zamerané proti severnému, resp. severovýchodnému susednému štátu – Poľsko, ZSSR – Z. K.). Toto odôvodnenie potvrdzuje súčasne urýchlené budovanie telekomunikačnej siete na tých istých smeroch, ako už boli vymenované komunikačné smery. Tieto práce, ich horúčkovité uskutočňovanie nemeckým vedením... sledovali čisto záujmy nemeckej armády, ktorá týmito prácami tvorila predpoklady spešného (rýchleho – Z. K.) útočného plánu proti Poľsku a neskôr proti ZSSR.

V oboch prípadoch vojny s Poľskom a ZSSR bolo dost' náznakov, že sa na území Slovenska dejú prípravy na útočnú vojnu z týchto jednoduchých faktov:

- a) značný počet stavebných a podnikateľských nemeckých firiem pracujúcich na uvedených smeroch
- b) tempo s akým sa rôzne rekonštrukčné práce vykonávali
- c) smery, na ktorých sa tieto práce uskutočňovali
- d) často súčasné práce na cestnej, železničnej, telekomunikačnej sieti, kladenie diaľkových telegrafných a telefónnych káblov, obsadenie telefónnej centrály v Prešove nemeckým personálom
- e) obsadenie a kontrola telefónnej a telegrafnej siete a z toho vyplývajúce obmedzenie civilnej korešpondencie na týchto zariadeniach
- f) transporty nemeckého vojenského materiálu, vojenských jednotiek a výzbroje vo všeobecnom smere z juhu na sever a z toho vyplývajúce,
- g) každému laikovi nápadné obmedzenie osobnej i nákladnej dopravy na železničných spojoch na území Slovenska pred začiatkom útočných akcií proti Poľsku a ZSSR,
- h) každému vojakovi nápadná zvýšená činnosť, spojená s úpravou letísk, a konečne prísun a uskladnenie veľkého množstva leteckých bômb na letiskách, hoci Slovenská armáda de

^{9a}Správa genpor. P. Otta tento predpoklad nepriamo potvrdzuje: „Slovensko vstúpilo do vojny prekvapujúco a nepripravené. S jeho použitím v tejto vojne nepočítali ani Slováci ani Nemecká vojenská misia podľa oznámení (ubezpečení – Z. K.) opakovane prichádzajúcich z Berlína. HRNKO, A.: Politický vývoj na Slovensku na prelome rokov 1940 – 1941. In: Zborník Múzea SNP č. 13. /Zost./ PAŽÚR, Š. – TÓTH, D.: Banská Bystrica, Múzeum SNP 1988. s. 11.

facto bombardovacích lietadiel nemala..., Tieto skutočnosti neboli tajné, ale boli všeobecne známe.“¹⁰

V roku 1941 sa uskutočňovalo 33 investičných stavieb na železnici a z nich 29 z dôvodu požiadavky nemeckého velenia. Týmito stavbami sa vysoko zvýšila priechodnosť hlavných železničných tratí na Slovensku, čo bolo využité nielen pri príprave vojny proti ZSSR, ale aj v jej neskoršom období pri doprave a zásobovaní nemeckých jednotiek na východnom fronte. V ďalšom vojenskom znaleckom posudku Národného súdu z procesu s bývalým nemeckým vyslancom Hansom Elardom Ludinom sa uvádza: „Dohoda o prestavbe komunikačných spojov poškodila branné záujmy ZSSR a tým aj Slovenska... touto dohodou bolo umožnené vykonať rýchly nástup pred útokom na ZSSR, a tým Nemcom bolo umožnené prekvapenie nášho (československého – Z. K.) spojenca. Tiež ďalšie zásobovanie nemeckých vojsk a dopĺňovanie armády v poli bolo uľahčené.“

O dohode, ktorá zahrňovala stavby a prestavby na železnici, sa samozrejme rokovalo i vo vláde, čo vo svojej výpovedi pred Národným súdom potvrdil aj A. Mach. Medzi dôležité práce, ktoré požadovali nacisti vykonať na železničných spojoch, patrila aj výstavba výhybní na tratiach Kráľovany – Liptovský Sv. Mikuláš, Hronská Breznica – Kozárovce, rozšírenie staníc a stavba výhybní na trati Trnava – Kúty a rozšírenie staníc na trati Zvolen – Lovinobaňa. Tieto práce boli natoľko dôležité, že urýchlenie napr. prekládky telefónneho a telegrafného vedenia bolo urgované cez Ministerstvo národnej obrany (MNO).¹¹

Určite zaujímavým a neoddiskutovateľným dôkazom účasti slovenskej armády na prípravách na vojnu je účasť jej vojenských jednotiek na budovaní telefónnych a telegrafných spojení a uzlov spojenia. Pre potreby nemeckej brannej moci sa kládol diaľkový kábel na trase Prešov – Rzeszów v úseku Prešov – štátna hranica.¹² Spojovací prápor 2 vybudoval v apríli a máji 1941 pre nemeckú armádu tieto spojenia:

- a) dvojité telegrafné vedenie na trase Hertník – Bardejov – Zborov – Nižná Polianka – štátna hranica
- b) dvojité telegrafné vedenie Prešov – Svinia
- c) dvojité telegrafné vedenie Prešov – Veľký Šariš
- d) dvojité telefónne vedenie Prešov – Zlatá Baňa – Vranov nad Topľou
- e) vnútornú spojovaciu sieť veliteľstva nemeckého zboru v evanjelickom gymnáziu v Prešove
- f) dvojité telefónne vedenie Prešov – Hertník
- g) dvojité telefónne vedenie Prešov – Stropkov.¹³

Dňa 20. 6. bol vydaný spojovaciemu práporu 2 rozkaz prideliť Telegrafnému stavebnému úradu v Prešove 54 mužov na stavbu permanentného telegrafného vedenia Prešov – Humen-

¹⁰SNA, F. NS, Tn ľud 72/46 Proces s V. Tukom, film II. A-998.

¹¹VHA, fond (f.) Ministerstvo národnej obrany (MNO) 1939 – 1945, spis (sp.) tajný (taj.), k. č.10, signatúra (sig.) 10/100/3, Telefónne vedenie, požiadavok na vybudovanie z 21. 3. 1941.

VHA, f. MNO 1939-1945, sp. taj., k. č.10, sig. 10/109/3, Telefónne vedenie – požiadavka na vybudovanie z 24. 3. 1941.

SNA, f. NS, Tn ľud 6/46 Proces s J. Tisom, film II. A-936.

SNA, f. NS, Tn ľud 56/46 Proces s H. E. Ludinom, film II. A-1031.

SNA, f. NS, Tn ľud 8/46 Proces s A. Machom, film II. A-927.

Okrem iného sa aj v rozsudku nad V. Tukom uvádza: „Začiatkom marca 1941 spoločne s inými umožnil podľa požiadaviek nemeckej brannej moci novostavbu železničných výhybní a rozšírenie staníc s cieľom prepravy nemeckého vojska k chystanému útoku na ZSSR.“ Pozri: SNA, f. NS, Tn ľud 72/46 Proces s V. Tukom, film II. A-998.

¹²VHA, f. MNO 1939-1945, sp. taj., k. č. 10, sig. 10/93/11, Pripnutie vzdušného kábelu na trati Prešov – št. hranica (smer Rzeszów) zo 17. 3. 1941.

VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 10, sig. 10/105/5, Pripnutie vzdušného kábelu na trati Prešov – št. hranica z 27. 3. 1941.

¹³VHA, f. MNO 1939-1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/32/2, Telefónne spojenia pre nemeckú armádu – hlásenie z 6. 5. a 5. 6. 1941.

né.¹⁴ Tieto telekomunikačné spojenia používali najmä nemecké jednotky, ktoré prichádzali na východné Slovensko a odtiaľ sa presúvali do Generálneho Gouvernmentu.

Svedectvo o hospodárskych opatreniach¹⁵ podáva aj Dr. Ing. Peter Zaťko, v tom čase predse- da Ústredne pre hospodárstvo priemyselné a surovinové. Ten prechádzal v prvých mesiacoch roku 1941 autom na Banskú Bystricu a všimol si, že medzi Nitrou a Hronským Beňadikom sa opravu- je stará opotrebovaná cesta a súčasne sa buduje nový ťah, ktorý mal obchádzať obce. Keďže ná- klady na opravu starej cesty nepovažoval za odôvodnené, spýtal sa na účel opravy prednostu odboru cestnej dopravy na ministerstve dopravy Ing. Štefana Poliačka. Ten mu odpovedal, že oprava starej cesty je záležitosťou Nemcov, odbor cestnej dopravy mal záujem na budovaní iba novej cesty. Neskôr sa P. Zaťko stretol pri jednej spoločenskej udalosti so sovietskym vyslancom na Sloven- sku Grigorijom Maximovičom Puškinom. V rozhovore mu položil otázku, či ZSSR nemá obavy z nemeckých výbojov. G. M. Puškin sa ho spýtal, prečo si to myslí. P. Zaťko mu odpovedal, čo videl a čo zistil. Ziskal dojem, že upozornil sovietskeho vyslanca na dôležitú vec.¹⁶

Podľa vojnových skúseností a povojnových hodnotení prispela SR k vojnovému úsiliu „tretej ríše“ poskytnutím svojej dopravnej siete, jej dobudovaním podľa nemeckých požiadaviek a hladkou a nerušenou vojnovou výrobou väčším dielom pomoci ako vyslaním jednotiek slovenskej armády na východný front.

Jedným z faktov poukazujúcich na blízkosť vojny so ZSSR boli aj transporty nemeckých vojsk a ich vykládka na východnom Slovensku. Dňa 30. apríla 1941 sa zišla medziministerská kon- ferencia, na ktorej bola podpísaná Dohoda o prechode a pobyte nemeckých vojsk na Slovensku. Táto dohoda bola nutná, pretože mala vyriešiť všetky problémy, ktoré by sa vyskytli pri príchode nemeckých vojsk na Slovensko. Dohodu za slovenskú stranu podpísal generál II. triedy Anton Pulanich (šéf Vojenskej správy) a za nemeckú brannú moc podplukovník Heinrich Becker, vo-

¹⁴VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/123/1, SP 2, pridelenie mužstva na permanentnú stavbu Prešov – Humenné z 24. 6. 1941 (potvrdenie telefonického rozkazu z 20. 6. 1941).

¹⁵Vo februári 1941 odpredala vojenská správa nemeckej brannej moci 150 ton tritolu (za 4 800 000 Ks, ktoré boli uhradené v júli 1941). Spracoval sa v Akciovej spoločnosti, predtým Škodove závody v Dubnici nad Váhom. Zosta- tok 680 ton tritolu predstavoval nevyhnutnú mobilizačnú zásobu SLA na výrobu delostreleckých granátov počas vojny. Napriek tomu Nemecká vojenská misia (NVM) prostredníctvom dôstojníka pre vojnové hospodárstvo (mjr. Böhm) pri NVM na Slovensku žiadala ďalších 300 ton tritolu. MNO vzhľadom na závažnosť požiadavky i skutočnosť, že množstvo 680 ton postačovalo pri predpokladanej vojnovjej spotrebe piatich delostreleckých plukov iba na 8 dní bo- jov, postúpilo žiadosť NVM Predsedníctvu vlády SR. Vláda na svojej schôdzi 8. 4. 1941 rozhodla, že otázku odpreda- ja tritolu má prerokovať predseda vlády s príslušnými nemeckými vojenskými činiteľmi. Po rokovaniach s nemeckými predstaviteľmi 4. júna 1941 minister obrany vydal rozkaz uvoľniť 300 ton tritolu pre nemeckú brannú moc s tým, že podmienky odpredaja sa mali ešte dohodnúť s dôstojníkom pre vojnové hospodárstvo pri NVM na Slovensku a uve- dené množstvo sa malo spracovať v Akciovej spoločnosti, predtým Š. Z. v závode v Dubnici nad Váhom. To dokazu- je Tukovo ochotné plnenie nemeckých požiadaviek aj v neprospech štátu, ktorého záujmy mal zastupovať.

VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 10, sig. 10/44/3, odpredaj tritolu pre účely nemeckej brannej moci z 1. 2. 1941.

VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 10, sig. 10/103/5, Tritol pre nemeckú brannú moc – žiadosť o odpredaj z 26. 3. 1941.

VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 10, sig. 10/104/5, Memorandum dôstojníka pre vojnové hospodárenie pri NVM na Slovensku MNO SR z 11. 3. 1941.

VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 10, sig. 10/151/1, Tritol pre nemeckú brannú moc – odpredaj z 16. 4. 1941.

VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/63/3, Tritol pre nemeckú brannú moc – oddisponovanie z 4. 6. 1941.

VHA, f. MNO 1939-1945, sp. taj., k. č. 12, sig. 12/8/4, Tritol pre nemeckú brannú moc – oddisponovanie z 3. 2. 1941.

¹⁶ZAŤKO, P.: Národohospodár Peter Zaťko spomína. Liptovský Mikuláš, Transosium 1994, s. 130.

Vyslanec G. M. Puškin informoval príslušné orgány v ZSSR nielen o tomto poznatku, ale aj o presunoch nemeckých vojsk cez Slovensko, ako to dokazujú najnovšie archívne výskumy v Archíve zahraničnej politiky Ruskej federácie. Vid': KOVÁČOVÁ, V.: Výsledky výskumu v ruských archívoch. In: SNP – vstup Slovenska do demokratickej Európy. /zost./ TÓTH, D. – KOVÁČIKOVÁ, K.: Banská Bystrica, Adade, s. r. o.; Múzeum SNP 1999, s. 476 – 479.

V rokoch 1940 – 1941 bolo vybudovaných alebo prestavaných 656 kilometrov ciest. Taktiež bolo zosilnených alebo novovybudovaných 279 cestných mostov v celkovej dĺžke 3300 metrov. Na týchto prácach sa zúčastňovalo 15 500 pracovníkov, z toho 370 ríšskych Nemcov (vedúci odborný personál). Výstavba a rekonštrukcia sa uskutočňovali podľa plánu Generálneho inšpektora pre stavbu nemeckých ciest. Objednávky boli zadané 14 ríšskonemeckým a 6 sloven- ským firmám. Údaje sme čerpali zo správy Generálneho inšpektora pre stavbu nemeckých ciest za rok 1941.

SNA, f. NS, Tn ľud 72/46 Proces s V. Tukom, film II. A-996.

jenský atašé nemeckého vyslanectva. O deň neskôr, 1. mája 1941 k tejto dohode pribudol dodatok, ktorý upresňoval riešenie otázok finančného zabezpečenia, stravovania a ubytovania.¹⁷ Ustanovenia tejto dohody a dodatku k nej sa realizovali prostredníctvom tajných smerníc ministerstva vnútra „Plán Prešov“ a „Plán Nitra“ z 5. mája 1941 pre okresné úrady, ktoré uskutočňovali spoluprácu s nemeckým vojskom v praxi. Zatiaľ čo smernica „Plán Prešov“ sa týkala zásobovania a ubytovania nemeckého vojska, smernica „Plán Nitra“ riešila otázku obmedzenia vydávania legitímácií a pasov, a taktiež dôslednú kontrolu osôb, ktorým mali byť takéto dokumenty vydané. Súčasne minister vnútra A. Mach a šéf Ústredne štátnej bezpečnosti Dr. Peter Starinský vydali pokyny na utajenie pobytu nemeckých vojsk na Slovensku. Opatrenia boli zamerané proti pobytu nepriateľských parašutistov, na presnú kontrolu obyvateľstva a obmedzenie vycestovania zo Slovenska. Už 2. mája 1941 bola vydaná smernica na vyhotovenie zoznamu osôb podozrivých alebo odsúdených za vyzvedačstvo, sabotáž, za úklady proti republike a komunistickú činnosť a na prípravu ich zaistenia v prípade potreby. Ministerstvo národnej obrany vydalo 3. 5. 1941 nariadenie o zásobovaní nemeckého vojska na Slovensku.¹⁸

V sobotu 26. 4. 1941 prišlo na MNO jedno z prvých situačných hlásení o príchode nemeckých vojsk na Slovensko (tie však postupovali z juhu na sever). Jedna nemecká horská divízia mala byť ubytovaná južne a západne a druhá severne a východne od Prešova. Letisko na sever od Prešova bolo obsadené nemeckou pozorovacou letkou. Dňa 10. 5. 1941 prišlo hlásenie, že nemecký horský zbor sa presúva z okolia Prešova na sever. O 13 dní neskôr, 23. mája 1941 prechádzal cez Slovensko nemecký pluk Hermann Göring, ktorý sa cez Prešov presúval na Duklu do Generálneho Gouvernementu a o 3 dni, 26. 5. 1941 začala prichádzať do priestoru Kysak – Prešov – Sabinov – Vranov nad Topľou nemecká divízia z Bavorska. Dňa 16. 6. 1941 opustili dve nemecké divízie priestor východného Slovenska. Jedna odišla z priestoru Humenné a druhá opustila priestor Prešov. Očakával sa príchod ešte dvoch divízií, ale pravdepodobne sa neuskutočnil.¹⁹ Na východnom Slovensku bolo vyložených minimálne päť nemeckých

¹⁷Dohoda obsahovala: „I. Úmluvu o exteritorialite nemeckej brannej moci na slovenskom výsostnom území a o otázkach súdnictva. II. Dohodnutia o dozoru nad osobami a o obranných opatreniach v spojovej premávke. III. Dohodnutie na poli správneho (ubytovanie, stravovanie, zásobovanie peniazmi, revízie, súkromno-právne ustanovenia).“

VHA, f. „53“, sig. 53/41-99/2, Protokol o rokovani z 30. 4. 1941 a dodatočná zápisnica z 1. 5. 1941.

Dodatok k dohode za Slovensko podpísal plukovník intendantie V. Baumann.

Od začiatku mája 1941 severovýchodné hranice Slovenska pri prechode a ubytovaní nemeckého vojska zabezpečovali detašované čaty jazdeckého priezvodného oddielu 2 z Michaloviec a Humenného. Hranice pred „nevitánymi turistami“ zabezpečovali hliadkovaním. Toto opatrenie sa realizovalo na rozkaz ministra obrany. Výsledky činnosti nie sú známe. VHA, f. „53“, sig. 53/41-95/5/4, Súhrnné hlásenie o činnosti detašovaných čiat JPO – 2 – predložené č. 523 Döv./41 z 26. 5. 1941.

¹⁸SUŠKO, L.: c. d., s. 10.

SNA, f. NS, Tn ľud 6/46 Proces s J. Tisom, film II. A-940.

RAŠLA, A.: Tiso a povstanie. Bratislava, Pravda 1947, s. 75 – 76.

DAXNER, I.: Ludáctvo pred Národným súdom (1945 – 1947). Bratislava, SAV 1961, s. 226.

4. mája 1941 Prezídium Ministerstva vnútra rozoslalo podriadeným zložkám smernice pre prípad mimoriadnych udalostí pod heslom „Váh“. ŠOLC, J.: Slovensko vo vojne a proti vojne. In: Slovenské národné povstanie v ľudovej tvorbe. /Zost./ Filová, B.: Bratislava, Obzor – Osvetový ústav 1974. s. 39.

¹⁹Už 23. 4. 1941 požiadal nemecký Zahraničný úrad slovenskú vládu o povolenie využívať slovenské železnice (v dôsledku preťaženia železničnej siete v Poľsku) a prepraviť na Slovensko minimálne tri divízie z Nemecka. HRNKO, A.: c. d., s. 11.

VHA, f. MNO 1939-1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/5/1, Situačné hlásenie 2. divízie z 26. 4. 1941.

VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/22/1, Situačné hlásenie 2. divízie z 10. 5. 1941.

VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/54/1, Situačné hlásenie 2. divízie z 26. 5. 1941.

VHA, f. „55“, sig. 55/41-95/8/4-2, Hlásenie o chystanom prechode pluku H. Göring cez Slovensko. Iba spravodajské odhady počtov jedného pluku boli 100 dôstojníkov, 2200 mužov, 1000 vozidiel.

VHA, f. MNO 1939-1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/93/1, Situačné hlásenie 2. divízie z 19. 6. 1941.

Mnohé divízie sa cez Slovensko presúvali v železničných transportoch z Balkánu bez zastávky, a preto nie sú zaznamenané. Nepriamo to dosvedčuje množstvo železničných transportov vysoko presahujúcich počet vlakov určených na prepravu piatich na Slovensku vyložených divízií. Lepšie by osvetlil situáciu výskum v nemeckých archívoch.

divízií a ďalšie zborové a letecké útvary. Tieto jednotky sa presúvali po železnici niekoľkými desiatkami vojenských transportov, ktoré prevážali vojakov, techniku, výstroj a materiál. Nebolo ťažké si urobiť obraz o rozsahu prepravy nemeckých vojsk, keď osobná železničná doprava bola v tomto období takmer prerušená.²⁰ Rozsah a množstvo presunov nemeckých jednotiek charakteristických kvantitou i kvalitou vojska sa nedá porovnať so žiadnou predchádzajúcou obdobnou aktivitou Wehrmachtu na území Slovenska, okrem príprav ťaženia proti Poľsku v lete 1939, a len sčasti s prípravami operácie proti Južoslávii a Grécku a s tým súvisiacimi presunmi cez Slovensko do Maďarska na konci marca a začiatku apríla 1941. Množstvo dôstojníkov na MNO, pracovníkov okresných úradov, ministerstiev, rôznych inštitúcií, ako aj veľa radových občanov na konci jari 1941 vedelo o týchto presunoch. Ani s najväčším úsilím sa nemohli a nedali utajiť. Už od apríla sa šírili medzi obyvateľstvom „šepkané“ správy, že čoskoro vypukne nemecko-sovietska vojna. Preto je nutné odmietnuť povojnové tvrdenia niektorých popredných predstaviteľov SR, napr. prezidenta J. Tisu, že „oni o ničom nevedeli“.²¹

Od druhej polovice apríla bolo čoraz zjavnejšie, že sa opäť čoskoro celou silou rozhorí vojnový požiar. Okrem hospodárskych opatrení s dôrazom predovšetkým na stavby a prestavby komunikácií a telekomunikácií sa začali na Slovensku uskutočňovať aj mnohé vojenské opatrenia. Zhodou okolností práve v deň podpísania dohody o prechode a pobyte nemeckých vojsk na Slovensku, 30. 4. 1941 vydal Vzdušný úrad a Veliteľstvo vzdušných zbraní (VÚ a VVZ – veliteľ gen. II. triedy A. Pulanich, náčelník štábu pplk. gšt. Emil Novotný) pod č. 20.057 taj. /I oddel. DPL 1941 rozkaz, ktorý určoval prostriedky delostreleckého protiletadlového pluku (DPLP) pre obranu proti lietadlám (OPL) na Slovensku v prípade § 27, mobilizácie. Rozkaz určoval bojové prostriedky pre teritoriálnu obranu proti lietadlám (TOPL) (3 skupiny obrany proti lietadlám) a armádnú obranu proti lietadlám, v rozkaze bolo uvedené aj rozmiestnenie skupín OPL, ako aj ich bojové úlohy. Zostava obvodu TOPL (na Slovensku bol iba jeden) sa mala zaujať buď na osobitný rozkaz VVZ vydaný telegraficky, telefonicky, alebo písomne pod heslom „Preveďte čís. 20.057“, alebo automaticky pri vyhlásení § 27 alebo mobilizácie. V ten istý deň vydali VÚ a VVZ prípravný rozkaz

²⁰Konštantín Šišmanov (dočasný vedúci bulharskej legácie v Bratislave) o situácii na Slovensku pred konfliktom písal v správe z 26.4. 1941 (!!!) Ivanovi Popovovi – bulharskému ministrovi zahraničných vecí a kultú: „Predstavitel Deutsche Nachrichten Büro v Bratislave mi o Rusku povedal: „Mimochoodom, nemecké vojsko sa vracia z Balkánu a je posielané na sever, transporty idú cez Slovensko.“ V poslednom čase je premávka na slovenských železniciach pre osobnú a nákladnú dopravu takmer prerušená. Ako mi povedal slovenský minister spojov (minister dopravy a verejných prác Július Stano – J. R.), železnice sú plne vyťažené nemeckými vojenskými transportmi, ktoré idú najmä smerom na Prešov a východné Slovensko, k hranici s Podkarpatskou Rusou. Aj v Maďarsku, na maďarsko-ruskej hranici, sa koncentrujú nemecké vojská, rovnako ako bol zistený presun cez Ostmarku a Protektorát smerom do Poľska. Aj keď sa zdá, že opatrenia majú skôr charakter určitej výstrahy Sovietskemu zväzu, slovenské vládne kruhy sú dosť nervózne a nepokojné.“

RYCHLÍK, J.: Politická situácia v Európe a na Slovensku v r. 1941 – 1943 v správach bulharského diplomata. Historický časopis, 47, 1999, č. 2, s. 279.

Svedčí to o tom, že železnice SR boli vyťažené v plnej miere celú jar 1941, najprv v dôsledku presunu nemeckých jednotiek na balkánske bojiisko a potom pri transporte vojsk z Nemecka a Balkánu na nemecko-sovietske hranice. Zároveň je to dôkaz o tom, že slovenská vláda o týchto presunoch vedela a logicky z toho možno vyvodit', že aj prezident bol o tom informovaný.

²¹Porovnaj: RAŠLA, A. – ŽABKAY, E.: Proces s Dr. J. Tisom. Bratislava, Tatrapress 1990.

Výpovede J. Tisu pri Národnom súde: SNA, f. NS, Tn ľud 6/46 Proces s J. Tisom, filmy II. A-925, II. A-926, II. A-928.

ŠKULTÉTY, J.: Cestou – necestou. VHA, spomienka pr. č. 286, s. 49.

Význam Slovenska v prípravách Wehrmachtu na vojnu ocenil genplk. F. Halder ďakovným listom adresovaným V. Tukovi ako predsedovi vlády z 23. júna 1941, v ktorom mu vyjadroval vďaku za pomoc, ktorú poskytla slovenská vláda nemeckej armáde pri jej nástupe proti ZSSR. Dokazuje to dôležitosť úlohy Slovenska v prípravách na vojnu pre nemeckú brannú moc, keď si náčelník generálneho štábu nemeckej armády vo vypätých dňoch prvých bojov našiel čas na odosielanie zdvorilostného listu.

SNA, f. NS, Tn ľud 72/46 Proces s V. Tukom, film II. A-996.

RAŠLA, A.: c. d., s. 76.

aj pre stále roty guľometov proti lietadlám (SRGPL), ktoré postavili pešie pluky a mali za úlohu chrániť dôležité objekty v mieste svojho pôsobenia proti leteckým útokom. V rozkaze bolo uvedené rozmiestnenie a úloha 27 jednotiek SRGPL, ktoré boli rozdelené do šiestich skupín, pričom ich velitelia podliehali veliteľstvu TOPL v Trenčíne. Jednotky mali byť aktivované ešte pred mobilizáciou, a to na osobitné heslo VVZ vydané Veliteľstvom pozemného vojska „Preveďte čís. 20.058“. Jednotky SRGPL sa mali automaticky aktivovať pri mobilizácii alebo pri vyhlásení § 27 a najneskôr do 24 hodín po aktivácii museli zaujať svoje postavenie. Neskôr bol počet SRGPL zvýšený na 31. Už 8. 5. 1941 boli povolani záložníci na 21-dňové cvičenie SRGPL. Pravdepodobne sa mali precvičiť pri používaní zbraní a zároveň sa mala overiť opodstatnenosť nasadenia jednotlivých rôl v pridelených priestoroch.²² Dňa 27. mája sa zmenil rozkaz z 30. 4. 1941 a VÚ a VVZ bol vydaný prípravný rozkaz na aktiváciu obrany proti lietadlám č. 20.151-V-DPL 1941.²³ Skupina OPL Bratislava sa mala skladat' zo 6., 8. a 9. ťažkej kanónovej batérie, z 13. a 15. ľahkej kanónovej batérie a z 11., 12. a záložnej batérie svetlometov DPLP. Jedna stíhacia letka sa mala premiestniť na letisko Vajnory (stíhacia letka 11 z Piešťan). Úlohou jednotiek bolo vo dne aj v noci chrániť Bratislavu pred leteckými útokmi a navzájom medzi sebou spolupracovať pri plnení tejto úlohy. Skupina OPL Spišská Nová Ves sa skladala z 1. a 2. ťažkej kanónovej batérie a z 3. a 4. ľahkej kanónovej batérie DPLP. Dve stíhacie letky sa mali premiestniť na letisko Spišská Nová Ves (stíhacia letka 12 zo Spišskej Novej Vsi, stíhacia letka 13 z Piešťan). Úlohy boli podobné, ako mala skupina OPL Bratislava. Obidve skupiny boli zapojené na ústredne hlásnej služby v miestach svojho pôsobenia. Tie aktivoval Oddiel vzdušného spravodajstva zo Žiliny. Prípravný rozkaz sa aktivoval na heslo „Preveďte čís. 20.151“. Zatiaľ čo pôvodný rozkaz počítal s tromi skupinami OPL v Bratislave, Trenčíne a Žiline, v novšom rozkaze z 27. 5. 1941 sa už uvádzali iba dve skupiny OPL, a to v Bratislave a Spišskej Novej Vsi. Môžeme iba predpokladať, že takáto zmena nastala v dôsledku efektívnejšieho využitia protiletadlovej delostrelectva a svetlometov, ako aj z dôvodu predvídavosti VVZ pri výbere smeru budúceho leteckého útoku. Bratislava ako hlavné mesto štátu s mnohými inštitúciami, priemyselnými zariadeniami a aj ako dopravný uzol si nárokovala na protiletckú obranu automaticky, zatiaľ čo Spišská Nová Ves bola významná svojím letiskom (najvýhodnejšie trvalo využívané letisko) a určite tu zapôsobili aj reminiscencie na marec 1939, keď sa práve toto mesto a letisko stali cieľom náletu maďarského letectva.

O deň neskôr vydal VÚ a VVZ pod čís. 20.152/Taj. V-VZ 1941 rozkaz na cvičenie hlásnej služby na území Slovenského štátu, a to v dňoch 1. – 7. júna 1941 v spolupráci s hlásnou službou Nemecka, Maďarska a Generálneho Gouvernementu. Jeho cieľom bolo zacvičiť personál Štátnej hlásnej služby Slovenska podľa systému nemeckej hlásnej služby a súčasne ho zasvätiť do obsluhy novozriadenej siete pre hlásnu službu. Na tento účel sa malo povolať 15 dôstoj-

²²VHA, f. MNO 1939-1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/11/4, OPL prostriedky DPLP na Slovensku, rozkaz pre použitie v prípade § 27, mobilizácie z 30. 4. 1941.

Veliteľstvá skupín mali byť (od I po VI) v Trenčíne, Vrútkach, Bratislave, Dubovej nad Hronom, Liptovskom Sv. Mikuláši, Spišskej Novej Vsi.

VHA, f. MNO 1939-1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/12/6, SRGPL (1 – 30) rozkaz na rozmiestnenie v rámci TOPL Slovenska z 30. 4. 1941.

VHA, f. MNO 1939-1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/13/1, SRGPL – kurz OPL – povolanie záložníkov z 2. 5. 1941.

VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/87/1, SRGPL – cvičenie z 18. 6. 1941.

Otázky protiletadlovej obrany v ochrannom pásme riešila Dohoda o úprave protiletadlovej ochrany v ochrannom pásme z 20. marca 1941, ktorú v Bratislave podpísali V. Tuka a H. E. Ludín. Táto dohoda umožnila predovšetkým platnosť slovenského zákona o protiletadlovej ochrane aj v ochrannom pásme a vymedzila právomoci nemeckého veliteľa ochranného pásma a šéfa VÚ a veliteľa VZ.

VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 10, sig. 10/140/8, Dohoda o úprave protiletadlovej ochrany v ochrannom pásme z 20. 3. 1941.

²³VHA, f. MNO 1939-1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/55/1, Aktivovanie OPL – prípravný rozkaz z 27. 5. 1941.

RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939 – 1944. I. zv. Bratislava, VITA MO SR, 1997, s. 105.

nikov a 500 vojakov na 9-dňové cvičenie v zbrani. Malo trvať od 2. 6. do 7. 6. 1941, denne od 8.00 do 20.00.²⁴

Takmer identicky rozkaz bol vydaný 14. 6. 1941 (čís. 50 158 – TAJ. – V – VZ 1941). Podľa tohto rozkazu „so schválením pána ministra národnej obrany (táto klauzula v predchádzajúcom rozkaze chýba – pozn. Z. K.) v dňoch 19. – 24. júna tohto roku prevedie sa cvičenie Štátnej hlásnej služby (ŠHS) na celom území Slovenského štátu so spoluprácou hlásnej služby Nemecka“. Cieľom malo byť opäť ako v predchádzajúcom prípade zacvičenie personálu ŠHS. Cvičenie malo trvať v dňoch od 19. 6. do 22. 6. 1941 do 12.00 h. Malo byť postavených 105 hlásiek v počte 1 dôstojník a 4 vojaci. Predovšetkým mali byť využití aktívni dôstojníci a mužstvo. Povolanych malo byť na 8-dňové cvičenie 15 dôstojníkov a 650 mužov. Pôvodný termín ukončenia cvičenia 12.00 22. 6. 1941 bol predĺžený na neurčito dňom 21. 6. 1941.²⁵ Toto cvičenie na rozdiel od predchádzajúceho sa konalo vo väčšej miere a môžeme predpokladať, že išlo nielen o precvičenie personálu, ale aj o nenápadné aktivovanie ŠHS v čase predvídaného začiatku vojny, a teda aj v období zvýšeného ohrozenia štátu leteckými útokmi. Nasledujúce udalosti, najmä po 18. júni 1941 takéto predpoklady potvrdzujú.

Udalosti a predovšetkým rozkazy, ktoré boli vydané 18. 6. 1941, nás nútia predpokladať, že práve v tento deň alebo krátko predtým sa minister národnej obrany gen. F. Čatloš a iní armádni velitelia dozvedeli, že v najbližších dňoch vypukne vojna. Po vojne takmer nikto z nich si na to nespomenul, ba ani nepripúšťal, že by sa mohli nejaké opatrenia uskutočniť ešte pred napadnutím ZSSR. O to viac je zarážajúce, že sa o týchto opatreniach nehovorilo ani pri procese Národného súdu s F. Čatlošom, a on sám po vojne vždy vyhlasoval, že Slovensko vstupovalo do vojny nepripravené. A aká bola pravda?! Dňa 18. 6. 1941 bolo VÚ a VVZ vydané nariadenie pod čís. 20.185 Taj.-V-DPL 1941, ktorým sa doplnkom k nariadeniu VÚ a VVZ čís. 20.151 Taj.-V-DPL 1941 nariadilo, aby okrem skupín OPL Bratislava a Spišská Nová Ves boli postavené skupina OPL Žilina a batérie OPL v Prešove, Podbrezovej a čata OPL v Trenčianskych Biskupiciach. Skupina OPL Žilina mala chrániť vzdušný priestor nad Žilinou, jednou čatou ľahkej batérie most cez Váh a jednou čatou zbrojovku v Považskej Bystrici. Skupina sa skladala zo 7. ľahkej a 5. ťažkej kanónovej batérie DPLP. Do Prešova mala byť premiestnená 4. ľahká kanónová batéria. 14. ľahká kanónová batéria mala chrániť železiarne v Podbrezovej. Jedna čata ľahkej záložnej batérie mala chrániť letecký park v Trenčianskych Biskupiciach. Aj toto nariadenie sa aktivovalo na heslo „Preveďte čís. 20.151.“²⁶ Tieto opatrenia mali zlepšiť predovšetkým protiletadlovú obranu objektov dôležitých pre obranu štátu (zbrojárske závody, letecký park, komunikačné uzly).

Za účelom preskúšania bojovej pohotovosti nariadenej čís. 20.151 a čís. 20.170-V-let. bolo nariadené z cvičných dôvodov aktivovanie a zaujatie OPL zostavy dňom 19.6. 1941 od 16.00. VÚ a VVZ bol vydaný rozkaz č. 20.187 Taj.-V-let.1941 na preskúšanie bojovej pohotovosti OPL. Jedna stíhacia letka sa mala presunúť do Vajnora a jedna stíhacia letka do Spišskej Novej Vsi. Presuny sa mali uskutočniť 19. júna dopoludnia a velitelia sa mali hlásiť u veliteľov skupín OPL. Letka 1 sa mala presunúť na letisko Vígláš a letka 2 na letisko Mečedelovce. Letka 3, letecký

²⁴Stanice hlásnej služby mali byť v Trnave, Trenčíne, Žiline, Spišskej Novej Vsi, Prešove, Zvolene a každá z nich mala mať troch dôstojníkov, dvoch poddôstojníkov z povolania a 30 mužov, hlásky jeden dôstojník a štyria muži.

VHA, f. Veliteľstvo vzdušných zbraní (VVZ), k. č. 1, bez sig., Cvičenie hlásnej služby na území Slovenského štátu – prevedenie z 28. 5. 1941.

²⁵Ústredňa hlásnej služby mala byť vo Zvolene. Stanice HS mali byť vytvorené vo Zvolene, Bratislave, Žiline, Spišskej Novej Vsi, Prešove, Trenčíne a v Trnave.

VHA, f. MNO 1939-1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/135/3, Cvičenie HS na území Slovenského štátu – prevedenie zo 14. 6. 1941.

VHA, f. Veliteľstvo divíznej oblasti I (VDO I), k. č. 91, sig. 91/178/2, Dôverný rozkaz č. 26 z 21. 6. 1941.

²⁶VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/84/2, OOP Slovenska – nariadenie z 18. 6. 1941.

park a letecká škola mali zostať na svojich miestach. Velitelia letísk mali aktivovať OPL a lietadlá sa mali rozmiestniť mimo hangáre.²⁷

Na rozkaz ministra národnej obrany s cieľom preskúšania bolo VÚ a VVZ vydané pre Veliteľstvo pozemného vojska (veliteľ gen. II. triedy Alexander Čunderlík, náčelník štábu pplk. gšt. Viliam Talský, prvý dôstojník generálneho štábu pplk. gšt. František Urban) nariadenie č. 80.126 Taj.-1941 s heslom „Preved'te čís. 20.058.“ Tento rozkaz nariad'oval cvičenie jednotiek SRGPL. Dôstojníci boli povolaní na 28 dní a mužstvo na 21 dní cvičenia. Dosiahnutie bojovej pohotovosti mali velitelia skupín hlásiť bez meškania priamo VÚ a VVZ.²⁸

V ten istý deň bol vydaný rozkaz čís. 80.127 Taj.-1941, ktorý nariad'oval vykonať cvičenie teritoriálnej obrany proti lietadlám podľa plánu č. 20.151 a č. 20.185. Cvičenie sa malo vykonať s ostrou muníciou. Týmto rozkazom sa kompletne aktivovala protilietadlová obrana Slovenska dňom 19. júna 1941 od 16.00 hod.²⁹

Nariadením VÚ a VVZ čís. 80.128 Taj.-1941 sa nariadilo vzhľadom na predchádzajúci rozkaz k aktivácii TOPL povolať dôstojníkov v zálohe na 28 dní a mužstvo na 21-dňové cvičenie v zbrani, u DPLP sa povolával tretí ročník zálohy a špecialisti bez ohľadu na ročníky a u leteckého pluku potrebný počet špecialistov, taktiež bez ohľadu na ročník zálohy.³⁰

Dňa 18. 6. 1941 na rozkaz ministra národnej obrany, vydal VÚ a VVZ pre VPV nariadenie čís.80 129 organizovať obranu proti parašutistom oddielmi podľa plánu VPV čís. 4 Taj. Popl. I.a1941. Poplachové oddiely boli vytvorené rozkazom z 20. 1. 1941. Boli zložené z aktívneho mužstva tak, aby mohli byť ihneď po vydaní rozkazu použité v rozličných smeroch. Oddiely boli zložené z pešej roty, jednej čaty ťažkých guľometov a prípadne zosilnenej čatou obrnených áut, tankov, kanónov proti útočnej vozbe, pechotných diel a jazdectva (viď príloha 1). Tieto jednotky boli vyzbrojené a vybavené podľa vojnových počtov. V prípade mobilizácie, pluky stavajúce poplachové oddiely nemali s nimi počítať pre vlastný stav. Bolo postavených 16 poplachových oddielov, v takmer každom významnejšom meste na Slovensku. Boli plne pohyblivé a schopné nasadenia v ktoromkoľvek smere. Oddiely sa aktivovali do 4 hodín po hesle „Preved'te čís. 444 Popl.“³¹

Po prečítaní týchto rozkazov a nariadení príde každému na um, že boli formulované tak, aby jednotlivé opatrenia napokon vyzerali ako cvičenia. Avšak netreba sa myliť, pretože tieto cviče-

²⁷VHA, f. MNO 1939-1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/88/1, Preskúšanie bojovej pohotovosti OPL z 18. 6. 1941.

²⁸VHA, f. MNO 1939-1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/87/1, SRGPL – cvičenie z 18. 6. 1941.

²⁹VHA, f. MNO 1939-1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/86/1, Cvičenie TOPL plánu z 18. 6. 1941.

Tu nastala pri aktivácii zrejme chyba, pretože rozkaz č. 20.185 ako doplnok k nariadeniu č. 20.151 sa mal tiež aktivovať na heslo „Preved'te čís. 20.151“.

³⁰VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/81/2, TOPL – povolanie záložníkov z 18. 6. 1941.

³¹VHA, f. Veliteľstvo pozemného vojska (VPV), k. č. 5, sig. 5/22/1, Zrušenie ZH jednotiek a postavenie poplachových oddielov z 20. 1. 1941.

VHA, f. VPV, k. č. 5, sig. 5/22/1, Smernice pre organizovanie poplachových oddielov.

Nariadením čís.20.100 TAJ/I. odd.- let. 1941 pristúpilo k organizovaniu poplachových oddielov aj VVZ. Letecký pluk mal postaviť po jednom 3-člennom roji pri pozorovacích letkách č. 1 vo Zvolene, č. 2 v Spišskej Novej Vsi, č. 3 v Nitre a pri stíhacích letkách č. 11 v Piešťanoch, č. 12 v Spišskej Novej Vsi. Trojčlenný roj letky č. 13 po postavení v Piešťanoch sa mal premiestniť do Zvolena. Poplachové oddiely pri stíhacích letkách mali byť podriadené VÚ a VVZ a pri pozorovacích letkách VPV.

DPLP mal postaviť poplachové oddiely (štyri 20 mm protilietadlové kanóny vz. 36) z ľahkých kanónových baterií č. 14 vo Vajnorochoch pre veliteľstvo 1. divízie, č. 4 v Spišskej Novej Vsi pre veliteľstvo 2. divízie a č. 15 vo Vajnorochoch pre VPV. Tieto poplachové oddiely mali byť VPV k dispozícii podľa vlastného uváženia. Oddiely sa mali aktivovať na heslo „Preved'te číslo 20.100“ od VVZ a do 6 hodín mali byť pripravené začať svoju činnosť v mieste dislokácie, stíhacie roje na poplachy VVZ a ostatné oddiely na rozkazy VPV. Neskoršie rozkazy výkon väčšej časti tohto nariadenia znemožnili. Poplachové oddiely 19. 6. 1941 postavili iba pozorovacie letky.

VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 10, sig. 10/144/1, Poplachové oddiely VVZ – nariadenie z 11. 4. 1941.

VHA, f. VPV, k. č. 5, sig. 5/22/1, Obrana proti parašutistom – nariadenie z 18. 6. 1941.

Obavy o pristátie parašutistov boli viac-menej opodstatnené lenže išlo prevažne o diverzné a spravodajské výsadky, ktoré sa začali uskutočňovať v jeseni 1941. Bližšie: ŠVRLO, P.: Boli v roku 1941 výsadky parašutistov na Slovensku? Apológia, 3, 1995, č. 8, s. 24-25.

nia sa vykonávali s ostrým strelivom a s vojnovým zabezpečením. Pravým dôvodom, prečo tieto opatrenia mali byť maskované ako cvičenia, bolo úsilie o utajenie, ako aj snaha nevyvolať predčasné protivojnové reakcie vojakov alebo obyvateľstva. V konečnom dôsledku aj mobilizácia prebiehala ako povolávanie do výnimočnej činnej služby na čas nevyhnutnej potreby, preto ju aj označujeme prívlastkom „skrytá“.

Zaujímavou skutočnosťou je aj to, že z rozkazu ministra národnej obrany, dňa 18. 6. 1941 VÚ a VVZ vydávali nariadenia, aj pre VPV, hoci boli na rovnakej veliteľskej úrovni (šéf VÚ bol síce podriadený ministrovi obrany a veliteľ VZ veliteľovi armády, úrad ministra obrany a veliteľa armády však v tom čase zastávala jedna a tá istá osoba – gen. F. Čatloš). Je to možné vysvetliť dislokáciou VÚ a VVZ, ktoré boli umiestnené v Bratislave (v centre diania), zatiaľ čo VPV v Banskej Bystrici, a teda mohli rýchlejšie reagovať na novovzniknutú situáciu. No svoju úlohu zohrala najmä skutočnosť, že väčšina opatrení mala charakter protivzdušnej a protivýsadkovej obrany, čo spadalo do pôsobnosti VÚ a VVZ.³²

Nasledujúci deň 19. 6. 1941 bola nariadená úplná pohotovosť na VÚ a VVZ a veliteľská pohotovosť útvarov vzdušných zbraní. Bol vydaný zákaz opustiť posádku a zákaz riadnych dovoleníek.³³ Medzi 15,15 a 17,45 Veliteľstvo pozemného vojska všetkým podriadeným jednotkám odoslalo heslo „Preveďte čís. 444 Popl.“³⁴

Dňa 20. 6. bol v dôsledku medzinárodnej politickej situácie vydaný rozkaz pre nepretržitú službu a stálu prevádzku celej rádiosiete pozemnej armády. VPV vydalo smernice pre boj proti parašutistom a zoznam miest, kde by mali príslušné poplachové oddiely proti nim zasahovať.³⁵ Na rádiogram VPV čís. 45-Popl. 1941 z 19. 6. 1941 oznamovalo VÚ a VVZ, že nariadilo aktivovať poplachové oddiely len v pozorovacích letkách, keďže ostatné jednotky boli nasadené do obrany proti lietadlám.³⁶

V dňoch 19. – 22. 6. 1941 MNO nadviazalo priamy kontakt s Hlavným veliteľstvom Hlinkovej gardy (prostredníctvom Kancelárie prezidenta republiky), Hlavným veliteľstvom žandárstva (prostredníctvom ministerstva vnútra) a Freiwillige Schutzstaffel (prostredníctvom Nemeckej strany na Slovensku), aby mohli spoločne participovať na obrane proti parašutistom. Zároveň pre tieto zložky vydalo MNO pokyny a smernice ako postupovať pri pozorovacej, hliadkovej a hlásnej službe, ktorú žandárstvo, HG a FS predovšetkým vykonávali. Informované bolo aj ministerstvo dopravy a verejných prác (rezort poštový), keďže prostredníctvom neho

³²VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. dôv., k. č. 24, sig. 17, Veliteľská právomoc a pôsobnosť vo vojsku (č. 167. 000 Dôv./org.- 940) z 16. 12. 1940.

Určite zaujímavým zistením je fakt, že od 18. 6. 1941 bližšie nezistené hodiny sa začali rozkazy číslovať novou sériou čísel od 80.126 vyššie. Posledným číslom predchádzajúcej série bolo č. 20.187 a nasledovalo nové č. 80.126. Je veľmi pravdepodobné, že to súviselo s prechodom veliteľských orgánov na mobilizačný resp. vojnový stav, pretože práve rozkazy s novým číslovaním sú aktivačnými nariadeniami, na základe ktorých sa vykonávali vopred pripravené opatrenia. Predtým bolo použité číslovanie od 80.000 vyššie pri rozkazoch súvisiacich s juhoslovenskou krízou a vtedy vykonávanými opatreniami na protilietadlovú obranu Slovenska.

³³VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/89/1, TOPL Slovenska – úplná pohotovosť na VÚ a VVZ z 19. 6. 1941.

VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/90/1, Veliteľská pohotovosť u útvarov VZ z 19. 6. 1941.

³⁴VHA, f. VPV, k. č. 5, sig. 5/22/1, Potvrdenky o prijatí rádiogramov „Preveďte čís. 444 POPL“.

Zachytené sú telegramy pre I/4 prápor, veliteľstvo 1. divízie, veliteľstvo 2. divízie, PÚV, delostrelecký pluk 2, delostrelecký pluk 11 a pre VÚ a VVZ.

Pre veliteľstvo 1. divízie bol odoslaný rádiogram 19. 6. 1941 o 14. 30 hod. a prijatý bol toho istého dňa o 16.40 hod. V denníku gen. Turanca je zapísané, že rádiogram prišiel 20. 6. 1941 o 9. 40 hod. Za správny považujem prvý údaj, nakoľko denník sa začal viesť až neskôr. VHA, f. Rýchla divízia (RD), k. č. 7, sig. 30/1/7, Vojnový denník gen. J. Turanca, s. 1, zápis z 20. 6. 1941.

³⁵VHA, f. MNO 1939- 1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/92/3, Stála služba na rádiodostaniciach – nariadenie z 20. 6. 1941.

VHA, f. VPV, k. č. 5, sig. 5/22/1, Obrana proti nepriateľským parašutistom – nariadenie z 20. 6. 1941.

³⁶VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/129/1, Poplachové oddiely u VZ – aktivovanie (č. 80 139) z 20. 6. 1941.

sa zaist'ovalo nepretržité spojenie. Spolupráca pri zabezpečovaní opatrení proti parašutistom získala takto medzirezortný charakter.³⁷

Všetky tieto opatrenia a prípravy uviedli Slovensko do stavu vojenskej pripravenosti pre prípad vojny, o ktorej sa predpokladalo, že vypukne v najbližších dňoch. Fundovane sa o tom zmienil F. Čatloš vo svojom prejave zo 17. 8. 1941, prednesenom pri príležitosti vyradenia nových pilotov v leteckej škole v Trenčianskych Biskupiciach, z ktorého časť citujem: „A čo slovenská vzdušná zbraň v týchto počiatoch terajšej vojny? Ministerstvo národnej obrany pozorne a bedlivo sledovalo vojenskú a politickú situáciu a presvedčilo sa, že v napätí nemecko-sovietskom musí nastať branný zákrok. Bolí sme si vedomí najväčšieho nebezpečenstva pre náš štát v modernej vojne, najviac zo strany nepriateľského letectva. Nemohli sme čakať, až nás situácia prípadne nepríjemne prekvapí, lebo takéto vyčkávacie stanovisko by sa nám mohlo stať aj osudným. Pre istotu a pre každý prípad sme urobili o svojej ujme už napred všemožné opatrenia, ako aktivovanie hlasnej služby protileteckej obrany a pod.

Po celom území Slovenska sme už pred 22. júnom rozostavili vyše 100 hlásnych hliadok. Vytvorili sme od východu na západ niekoľko protiletadlových obranných pásem a okrem toho chránili sme aj severné i južné hranice. Každá hláska a ústredňa, ako i hlavná ústredňa hlásnej služby, boli vzájomne dokonale pospájané rýchlymi spojivami a dorozumievacím zariadením. Fungovala aj civilná výstražná služba, ktorá vo svojej ešte stále vyvíjajúcej sa forme bola preskúšaná cvičnými poplachmi. Dôležité objekty sa strážili. Všetky vojenské protiletecké zbrane (ťažké i ľahké batérie) stáli už pred 22. júnom v bojovej pohotovosti na prikázaných miestach. Desiatky stálych protiletadlových guľometných rôt rozložili sme po celom Slovensku. Stíhacie letectvo pripravilo sa chrániť smery a priestory podľa operačného určenia. Proti parašutistom postavili sme posádkové poplachové oddiely (tu ide o omyl, pretože existovali posádkové poplachové oddiely a aj poplachové oddiely podľa plánu čís. 4 Taj.-Popl.I.a 1941, ktoré sa aktivovali proti parašutistom a ktoré F. Čatloš myslel – pozn. Z. K.) na autách a do pozorovacej služby zapojili sme aj skupiny Hlinkovej gardy, Hlinkovej mládeže, Freiwillige Schutzstaffel a Deutsche Jugend. To všetko a ešte aj iné preventívne opatrenia sme aktivovali tak, že nás vypuknutie vojny nenašlo nepripravených.“³⁸

V dôsledku týchto opatrení, ktorésa urobili pred 22. 6. 1941, musíme predpokladať, že minister národnej obrany gen. F. Čatloš a ďalší vyšší velitelia boli aspoň päť dní pred vypuknutím vojny podrobnejšie informovaní o nadchádzajúcich udalostiach. Toto tvrdenie podporuje aj uvedená časť prejavu ministra obrany. Už od apríla 1941 spravodajské oddelenie MNO evidovalo informácie o sústredovaní nemeckých a sovietskych vojsk na hraniciach Generálneho Gouvernementu. Hoci tieto informácie neobsahovali kompletnejšie údaje, poukazovali na prudký vzrast vojenskej činnosti v prihraničných krajoch, a teda aj na zvyšujúce sa napätie v obojstranných vzťahoch.³⁹

Na jar 1941 sa vykonalo aj niekoľko veliteľsko-štábných cvičení, ktorých námetom bol napr. útočný boj v rámci armádnej skupiny s dvoma divíziami a rýchlou jednotkou (objektívne treba priznať, že aj keď navonok sa zloženie vyššej jednotky podobá na Slovenskú armádu skupinu z júla 1941, v tomto prípade sa pri cvičení pravdepodobne počítalo so starým čs. modelom – dve pešie divízie a jedna rýchla divízia), útok na opevnené postavenie v rámci zmiešanej skupiny (zosilnený peší pluk so silným delostrelectvom a rýchlymi časťami) a prenasledovanie ustupu-

³⁷ VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/105/1, Obrana proti nepriateľským parašutistom, spoluúčasť žandárskych staníc z 21. 6. 1941.

VHA, f. MNO 1939 – 1945, sp. taj., k. č. 11, sig. 11/96/11, Obrana proti parašutistom – spolupráca HG s vojskom z 20. 6. 1941.

SNA, f. NS, Tn Ľud 49/45 Proces s J. Starinským, film II. A-893.

DAXNER, I.: c. d., s. 225.

³⁸ SNA, f. NS, Tn Ľud 12/47 Proces s F. Čatlošom, film II. A-1051.

³⁹ VHA, f. „53“, sig. 53/41-95, sig. 53/41-5/13, Hlásenia o sústredovaní vojsk.

júceho nepriateľa. V apríli 1941 konala Vysoká vojenná škola aplikačné cvičenie na východnom Slovensku v priestore Giraltovce – Bardejov. V námetoch vystupovali tri strany, a to: protivník – strana červená, slovenská armáda – strana modrá a spriatelnená armáda – strana zelená. Pravdepodobne ako s nepriateľom sa počítalo so ZSSR, zároveň možno pripustiť, že v tom čase už ani iný potenciálny protivník nemohol (okrem Maďarska) pripadať do úvahy, no na druhej strane slovenská armáda mala plniť úlohu obrany vlastného štátneho územia (neustále proklamované štátnymi predstaviteľmi) a takéto cvičenia sa s tým nie celkom zhodovali.⁴⁰

Súhrn všetkých uvedených nepriamych dôkazov usvedčuje hlavných vojenských a politických predstaviteľov z toho, že Slovensko sa na vojnu pripravovalo aj po vojenskej stránke. Napriek tomu, že tieto prípravy boli zamerané defenzívne, ich ráz sa dal veľmi rýchlo (po tom, čo jednotky už boli uvedené do bojovej pohotovosti) zmeniť na útočný, čo sa v nasledujúcich dňoch aj stalo.

Definitívne politické rozhodnutia o vstupe Slovenska do vojny padli krátko pred 22. júnom 1941. Ešte zo zápisu v osobnom denníku genplk. Haldera (14. 6. 1941) je možné dedukovať, že s účasťou Slovenska na vojne sa počítalo po vojenskej stránke len minimálne. Slovensku sa nemali poskytnúť žiadne informácie o chystanej operácii a až po začatí bojovej činnosti mala byť slovenskému veleniu poukázaná nevyhnutnosť viesť svoje vojská do bojovej pohotovosti, aby zabránili vpádu nepriateľa na Slovensko (!). Ukazovalo sa však žiaducim (pre Nemcov) použiť slovenské jednotky na sovietskej hranici, južne od nemeckej 17. armády. To je ukážka nacistického mechanizmu, akým bola nenápadne, ale o to nástojčivejšie nútená SR a jej armáda zúčastniť sa agresie. Poukazovalo sa tu rovnako ako na začiatku poľského ťaženia na „potrebu“ predovšetkým zabezpečiť obranu vlastného územia pred vpádom nepriateľa. Táto metóda sa účinne uplatnila 18. júna 1941, keď boli vydané v slovenskej armáde nariadenia a rozkazy, ktoré zabezpečili jej pripravenosť na najbližšie udalosti.⁴¹

Tri dni pred konfliktom 19. 6. 1941 utajene pricestoval do Bratislavy po návšteve Bukurešti a Budapešti náčelník nemeckého generálneho štábu genplk. Franz Halder. Na bratislavskom letisku Vajnory sa genplk. Halder stretol s vedúcim predstaviteľom nemeckej vojenskej misie genpor. Paulom Ottom a s vojenským atašé nemeckého vyslanectva v Bratislave pplk. H. Beckerom, s ktorými viedol rozhovory o nastávajúcom útoku na ZSSR. Genpor. Otto dostal ústne pokyny, aby odovzdal túto správu (pravdepodobne prostredníctvom vyslanca H. E. Ludina) slovenskému štátnemu vedeniu, zároveň s odporúčaním, aby sa Slovensko na útok „ihneď“ a „dobrovoľne“ zúčastnilo. Týmito pokynmi bolo vlastne tlmočené želanie A. Hitlera na komplexné zapojenie všetkých satelitov do „krížovej výpravy“.⁴²

⁴⁰VHA, f. Vysoká vojenná škola (VVŠ), krab. č. 3, bez sig., Veliteľské cvičenia v r. 1940 a 1941 – nariadenie (č. 167.179 dôv./štáb.1940).

SNA, f. NS, Tn ľud 6/46 Proces s J. Tisom, film II. A-931

Rýchla skupina slovenskej armády v júni 1941 dobýjala opevnené postavenie na rieke San a prenasledovala ustupujúceho protivníka. Pozri: KOL.: Ťaženie slovenskej Rýchlej skupiny (brigády) v ZSSR od 23.júna do 30.júla 1941. Bratislava, MNO 1941, s. 23-25.

⁴¹Podobne ani Maďarsko nemalo byť zasvätené do vojnových plánov, ale vzhľadom na sústredenie sovietskych vojsk na hraniciach sa mu mala dať najavo potreba zohľadniť to vo svojich obranných plánoch.

HALDER, F.: Dziennik wojenny II. Warszawa, MON 1973, s. 543.

ŠIMUNIČ, P.: Slovenská ..., c. d., s. 23.

Halder si do denníka 22. 6. 1941 zapísal, že Slovensko „ponúklo“ pre potrebu nemeckej armády Rýchlu skupinu v sile zosilneného pluku, ktorá sa mala do večera 23. 6. 1941 sústrediť v Prešove. Nemecké velenie „prejavilo súhlas“ s účasťou tejto skupiny vo vojnových operáciách a prideliť ju nemeckej 17. armáde. Neskôr mali byť 25. 6. 1941 pripravené dve rýchlo zmobilizované divízie, ktoré tiež mali byť podriadené nemeckej 17. armáde. Ponuku do Berlína, prostredníctvom slovenského vyslanca M. Černáka poslal predseda vlády V. Tuka po porade s ministrom národnej obrany gen. F. Čatlošom.

HALDER, F.: Dziennik wojenny III. Warszawa, MON 1974, s. 30.

⁴²GOSZTONY, P.: c. d., s. 94-95.

HALDER, F.: Dziennik ...II., c. d., s. 546.

KLIMKO, J.: Tretia ríša a ľudácky režim na Slovensku. Bratislava, Obzor 1986, s. 185.

O deň neskôr, 20. júna 1941, nemecký minister zahraničných vecí Joachim von Ribbentrop dal pokyn pripraviť na odoslanie telegrafickú správu nemeckým zahraničným zastupiteľským úradom, okrem iných aj do Bratislavy. Vedúcim predstaviteľom misie bolo nariadené vyhľadať po príchode telegrafickej správy ministra zahraničných vecí príslušnej krajiny a ústne mu oznámiť, že vzhľadom na stupňujúce sa ohrozenie ríše obrovským nástupom Červenej armády na hranice Nemecka (!), musí ríšska vláda čeliť tomuto ohrozeniu všetkými mocenskými prostriedkami, ktoré má k dispozícii. K memorandu, ktoré malo byť odovzdané ministrom zahraničných vecí príslušnej krajiny, sa mala pripojiť formulácia, v ktorej sa okrem iného uvádzalo: „Počítali sme s určitosťou s tým, že pri tomto novom ozbrojenom pochode... sa budeme môcť v každom ohľade spoľahnúť na príslušnú vládu (pre krajiny č. 1 – 5) alebo môžeme počítať so sympatiami príslušnej vlády (krajiny č. 6 – 12).“⁴³ Posledná uvedená formulácia bola určená pre krajiny, o ktorých sa ešte nevedelo, ako zareagujú na vojnu, okrem iných aj pre Slovensko. Neskôr bola posledná časť memoranda prečiarknutá, čo svedčí o tom, že situácia sa aj po 20. júni zmenila, a predovšetkým postoj niektorých vlád ku vstupu do vojny sa vykryštalizoval (napr. slovenskej vlády). Zatiaľ čo 20. júna ešte v Berlíne nevedeli, ako bude reagovať Slovensko na novovzniknutú politickú a vojenskú situáciu, o deň neskôr 21. júna 1941, to už bolo jasné. V tento deň oznámil genpor. P. Otto nemeckému vyslancovi na Slovensku H. E. Ludinovi želanie nemeckého velenia a A. Hitlera. Nemecký vyslanec ihneď navštívil prezidenta J. Tisu a predsedu vlády V. Tuku, aby im tlmočil toto želanie. Obaja vyjadrili zásadný súhlas so vstupom Slovenska do vojny, o čom H. E. Ludin promptne informoval Berlín.⁴⁴ Od tejto chvíle bolo jasné, že Slovensko sa zapojí do vojny. Do 22. júna ešte stále existovala šanca vyhnúť sa priamemu zapojeniu do vojny, no nikto z vedúcich predstaviteľov v týchto intenciách neuvažoval. Pre nich predstavovala vojna vhodnú príležitosť na prezentáciu svojej oddanosti Nemecku (slepo verili vo víťazstvo Nemecka a neuvažovali o tom, aké obete prinesie táto vojna Slovensku), s ktorým spájali svoju existenciu. Vojna proti ZSSR bola agresiou bez akéhokoľvek ospravedlňujúceho dôvodu. Slovenský národ nemal príčinu bojovať na východnom fronte, neviazali ho k tomu ani územné požiadavky, ako napr. Fínsko a Rumunsko a nemal so ZSSR ani spoločné hranice ako Maďarsko a nepociťoval k nemu historickú nenávisť. Slovenskí predstavitelia boli dokonca agilnejší než maďarskí, ktorí sa rozhodli pre vstup do vojny až o štyri dni neskôr, po údajnom bombardovaní Košíc a iných miest v Maďarsku sovietskym letectvom, a aj to po tom, čo okolité krajiny (Slovensko, Rumunsko) už vo vojne boli.

Vstup Slovenska do vojny po boku Nemecka mal mať formu samostatného rozhodnutia „rovnoprávneho štátu“. To potvrdzuje aj zápis v denníku genplk. Haldera z porady (21. 6. 1941), na ktorej plk. Adolf Heusinger, náčelník operačného oddelenia Hlavného veliteľstva pozemných vojsk (OKH), predniesol poznámku týkajúcu sa Slovenska „nepredvídajú sa akékoľvek politické kroky“.⁴⁵ Je to dôkaz toho, že opatrenia na zatahnutie Slovenska do vojny sa podnikali na najvyššej úrovni, čo platí pre obidve strany. Tie mali byť verejnosti utajené, aby

⁴³Krajiny, do ktorých sa mal poslať telegram v poradí 1 – 5: Taliansko, Japonsko, Fínsko, Maďarsko, Rumunsko a v poradí 6 – 12: Turecko, Španielsko, Bulharsko, Slovensko, Chorvátsko, Irán, Afganistan. MASER, W.: c. d., s. 367-372.

⁴⁴Nemecký vyslanec H. E. Ludin pri Národnom súde tvrdil, že Nemecko nežiadalo vstup Slovenska do vojny, a že ten bol slovenskou záležitosťou. J. von Ribbentrop, ríšsky minister zahraničných vecí po vojne pri vypočúvaní v Norimbergu už však pripustil, že sa slovenským predstaviteľom nie ultimátnymi, ale inými prostriedkami dalo na vedomie, že by bolo vhodné, keby Slovensko dobrovoľne vstúpilo do vojny proti ZSSR.

VHA, f. gen. F. Čatloš, krab. č. 4, bez sig., Jedny z posledných mojich vysvetlívek k bojovým problémom Slovenska počas 2. svetovej vojny, s. 3.

SNA, f. NS, Tn fud 6/46 Proces s J. Tisom, film II. A-930.

SNA, f. NS, Tn fud 56/46 Proces s H. E. Ludinom, film II. A-1028.

HRNKO, A.: c. d., s. 12.

⁴⁵HALDER, F.: Dziennik... II., c. d., s. 549.

vstup Slovenska do vojny dostal punc vierohodnosti, čo v plnej miere potvrdili aj udalosti nasledujúcich dní.

Nemožno jednoznačne tvrdiť, že Slovensko malo šancu nezapojiť sa do príprav na vojnu, na rozdiel od vstupu do nej, v rámci svojho geopolitického postavenia v strednej Európe. Je však zarážajúce, s akou ochotou sa poprední predstavitelia vládnej garnitúry zapojili do príprav vojny, a predovšetkým do samotného aktu vstupu do nej. Alibistický postoj prezidenta J. Tisu a iniciatíva predsedu vlády a ministra zahraničných vecí V. Tuku, podpredsedu vlády a ministra vnútra A. Macha a ministra národnej obrany F. Čatloša presahovali únosné medze vazalského vzťahu SR k nacistickému Nemecku. Je nesporné, že slovenskí vládni predstavitelia sa zúčastňovali a vedeli o prípravách agresie proti ZSSR. Opatrenia, pokyny a nariadenia, ktoré sme tu uviedli, presne dokazujú systematické zapájanie Slovenska do príprav vojny po stránke, vojenskej, politickej i hospodárskej a lojálnu spoluprácu najvyšších predstaviteľov štátu s nacistami.

Z. KATREBA: MILITÄRISCHE UND POLITISCHE SCHRITTE DER SLOWAKISCHEN REPUBLIK
VOR IHREN ANTRITT IN DEN KRIEG GEGEN DIE SOWJETUNION

Diese Studie stellt eine historische Analyse und eine Auswertung der militärisch-politischen Schritte der deutschen und vor allem der slowakischen Seite dar, die vor dem Beitritt der Slowakischen Republik in den Krieg gegen die Sowjetunion 1941 stattgefunden sind. Die Slowakei als Satellit Deutschlands ist ein aktiver und gehorsamer Vollzieher der Anforderungen und „Wünsche“ der nazistischen Funktionäre. Diese Stellung ist rechtlich in den Schutzabkommen vom März 1939, unterstützt durch den Salzburger Diktat 1940 verankert worden und durch den Beitritt der Slowakischen Republik zum Pakt der drei Mächte im November des selben Jahres, womit außer anderem die Einflußsphäre Deutschlands klar festgelegt wurde, wo auch die Slowakei einbezogen wurde.

Zuerst hat man mit der direkten Beteiligung der Slowakischen Republik im Krieg nicht gerechnet (es gab eine Voraussetzung, daß, die Slowakei einen „loyalen“ Hinterland für die kampfführende Einheiten darstellt), zwar nach der Durchsetzung der Idee eines „neuen Europas“ hat sich das Interesse das gesamte „kulturelle Europa“ in den „Kreuzzug gegen den Bolschewismus“ durchgesetzt. Die militärische Einschaltung der Slowakischen Republik in den „Kreuzzug gegen den Bolschewismus“ sollte im Unterschied zu den größeren Satelliten Deutschlands vor allem eine politische und propagandistische Bedeutung haben.

Für die führenden slowakischen Funktionäre hat der Beitritt der Slowakischen Republik in den Krieg eine Gelegenheit die Treue gegenüber Berlin beweisen zu können bedeutet und gleichzeitig ein wichtiges Argument für die möglichen Korrekturen der slowakisch-ungarischen Grenze in der Nachkriegszeit zugunsten der Slowakei als eine Wiedergutmachung der ersten Wiener Arbitrage und der Ergebnisse des Kriegskonfliktes im März 1939. Sehr bedeutend sind auch die Kalkulationen gewesen, daß die Slowakei mit der Hinsicht zu der geopolitischen Lage die Einschaltung in die Vorbereitungen einer Aggression gegen die Sowjetunion und später auch die Unterstützung der deutschen Truppen an der Front nicht ablehnen kann

Eine praktische Form der Kriegsvorbereitungen für den Krieg mit der Sowjetunion wurde in der Slowakei im Frühling 1941 gestartet. Die eigentlichen Vorbereitungen lassen sich in drei Gebiete teilen: in den politischen, militärischen und wirtschaftlichen Gebiet. Die Vorbereitungen und Maßnahmen haben einen praktischen Mittel zur Beteiligung der Slowakischen Republik in der Aggression dargestellt. Alle Maßnahmen sind mit der Zustimmung der Regierung und des Präsidenten durchgeführt worden. Die wirtschaftlichen Vorbereitungen wurden vor allem beim Umbau, Erneuerung und Aufbau neuer Straßen, Eisenbahnstrecken und Telekommunikationsverbindungen durchgeführt, was eine natürliche Verbindungslinie zwischen Deutschland, Protektorat und dem zukünftigen Kampfplatz dargestellt hat, was sich aus der strategischen Lage der Slowakei in der Mitte von Mitteleuropa ergeben hat.

Die militärischen Maßnahmen und Vorbereitungen wurden schon bei dem Durchgang der Wehrmacht-Truppen durch die Slowakei nach Ungarn vor dem Kriegsausbruch auf dem Balkan durchgeführt, und später im Mai und Juni 1941, bei den Verschiebungen der deutschen Truppen aus dem Balkan und aus Deutschland nach Polen. In der Slowakei sind in dem Zeitabschnitt Mai – Juni 1941 mindestens fünf deutsche Divisionen und weitere Korps und Einheiten der Luftwaffe untergebracht worden, die sich später nach Polen verschoben haben. Die Slowakische Armee hat manche Einheiten für den Transportschutz und für den Bau der Telekommunikationsverbindungen für Wehrmacht zur Verfügung gestellt. Für die Sicherstellung der Transporte und der Bewegungen der deutschen Truppen innerhalb der Slowakei ist im Mai – Juni ein Abkommen unterzeichnet worden, das die in die Praxis unter der Mitwirkung des Verteidigungs- und Innenministeriums umgesetzt worden.

Seit Ende April 1941 sind auch die Maßnahmen im Rahmen der Luft- und Fallschirmjägerverteidigung zum Einsatz gekommen. Es sind OPL-Einheiten gebildet worden (sie sind in dem Fall der vorläufigen Maßnahmen aktiviert worden), man hat Pläne für den Einsatz der Luftkräfte und der festen Maschinengewehrkompanien gegen die Flugzeuge erstellt, man hat Übungen des Staatlichen Meldedienstes durchgeführt.

In den Tagen knapp vor dem Kriegsausbruch sind Befehle zur Aktivierung der Luftverteidigung der Slowakischen Republik, des Meldedienstes und der festen Maschinengewehrkompanien gegen die Flugzeuge, der Alarmeinheiten gegen die Fallschirmjäger ausgegeben worden Teil der Reservisten ist zur Übung einberufen worden und es ist ein ständiger Dienst des Radionetzes der Heeres eingeführt worden. Bei den Maßnahmen gegen die Fallschirmjäger ist direkte Zusammenarbeit mit Hlinka-Garde, der Gendarmerie, den freiwilligen Schutzstaffeln und weiteren Einheiten aufgebaut worden.

Die endgültigen politischen Entscheidungen für die Einschaltung der Slowakei im Krieg sind knapp vor dem 22. Juni 1941 getroffen worden. Nach der Weitergabe der Wünsche von Adolf Hitler durch den Botschaften Deutschlands H. E. Ludin dem Präsidenten Jozef Tiso und dem Premierminister Jozef Tuka haben sich diese positiv zur Einschaltung der Slowakei in den Kriegsereignissen geäußert.

Die in der Studie angeführten Maßnahmen, Befehle und Verordnungen, beweisen eine systematische Einschaltung der Slowakei in die Kriegsvorbereitungen aus der militärischen, politischen, sowie wirtschaftlicher Sicht und eine loyale Zusammenarbeit aller Bestandteile des Staates mit den Nazis. Eine alibistische Stellungnahme des Präsidenten J. Tiso und die Initiative des Premierministers und des Außenministers J. Tuka, des Vizepremierministers und Innenministers A. Mach und des Verteidigungsministers F. Čatloš haben die erträglichen Grenzen einer sklavischen Beziehung der Slowakischen Republik gegenüber Deutschland überschritten. Es ist unbestritten, daß die slowakischen Regierungsfunktionäre haben sich direkt an den Vorbereitungen der Aggression gegen die Sowjetunion beteiligt.

ZOZNAM POPLACHOVÝCH ODDIELOV, ICH ZLOŽENIE A VÝZBROJ

Postavené 1. divíziou	
Oddiel č. 1	BRATISLAVA peší pluk 1 (kmeňová jednotka)
	1 pešia rota (24 ľahkých guľometov (ĽG)) 1 čata ťažkých guľometov (ŤG) (4 ks) 1 čata kanónov proti útočnej vozbe (KPÚV) (2 ks) 1 čata 75 mm horských kanónov (HK) (2 ks) 1 spoj. dr. 1 jazdecká čata (3 ĽG) – od JPO 1 1 jazd. družstvo ŤG (2 ks) – od JPO 1 1 čata obrnených áut (OA) (2 ks) – od JPO 1
Oddiel č. 2	TRNAVA peší pluk 1
	1 pešia rota (24 ĽG) 1 čata ŤG (4 ks)
	SEREDĽ jazdecký priezvedný oddiel 1 (JPO1)
	1 cyklistická čata (3 ĽG) 1 cykl. dr. ŤG (2 ks)
Oddiel č. 3	NITRA peší pluk 2
	1 pešia rota (24 ĽG) 1 čata ŤG (4 ks) 1 čata KPÚV (2 ks)
	TOPOLEČANY delostrelecký pluk 1
	1 čata 100 mm húfnic (2 ks)
Oddiel č. 4	TRENČÍN peší pluk 2
	1 pešia rota (24 ĽG) 1 čata ŤG (4 ks) 1 čata 75 mm HK (2 ks) 1 spojovacie dr. 1 pionierska čata (motorizovaná) – od pion. práporu 1
Oddiel č. 5	KREMNIČA peší pluk 3
	1 pešia rota (24 ĽG) 1 čata ŤG (4 ks)
Oddiel č. 6	ZVOLEN peší pluk 3
	1 pešia rota (24 ĽG) 1 čata ŤG (4 ks) 1 čata KPÚV (2 ks) 1 spoj. dr.
	BANSKÁ ŠTIAVNICA peší pluk 3
	1 čata 75 mm HK (2 ks)

**ZOZNAM POPLACHOVÝCH ODDIELOV, ICH ZLOŽENIE A VÝZBROJ
(pokračovanie tabuľky)**

Postavené 2. divíziou	
Oddiel č. 7	DOLNÝ KUBÍN peší pluk 4
	1 pešia rota (24 ĽG) 1 čata ŤG (4 ks)
	RUŽOMBEROK delostrelecký pluk 2
	1 čata 100 mm húfnic (2 ks)
Oddiel č. 8	LIPTOVSKÝ Sv. MIKULÁŠ peší pluk 4
	1 pešia rota (24 ĽG) 1 čata ŤG (4 ks) – zo Žiliny 1 spoj. dr.
Oddiel č. 9	POPRAD peší pluk 5
	1 pešia rota (24 ĽG) 1 čata ŤG (4 ks)
	BREZNO NAD HRONOM delostrelecký pluk 1
	1 čata 100 mm húfnic (2 ks)
Oddiel č. 10	LEVOČA peší pluk 5
	1 pešia rota (24 ĽG) 1 čata ŤG (4 ks), 1 spoj. dr.
	SPIŠSKÁ NOVÁ VES peší pluk 5
	1 čata KPÚV (2 ks) 1 čata 75 mm HK (2 ks)
Oddiel č. 11	PREŠOV peší pluk 6
	1 pešia rota (24 ĽG) – z Bardejova 1 čata KPÚV (2 ks) – z Bardejova 1 spoj. dr., 1 čata 100 mm húfnic (2 ks) – od delostreleckého pl. 2
Oddiel č. 12	TREBIŠOV peší pluk 6
	1 pešia rota (24 ĽG) 1 čata ŤG (4 ks) 1 čata 75 mm HK (2 ks)
Oddiel č. 13	MICHALOVCE jazdecký priezvedný oddiel 2
	1 jazd. čata (6 ĽG) 1 jazd. dr. ŤG (2 ks) 1 cykl. čata (3 ĽG) 1 cykl. dr. ŤG (2 ŤG) 1 jazd. spoj. dr. 1 jazd. čata KPÚV (2 ks) 1 čata OA (2 ks) 1 pion. čata (mot.) – od pion. práp. 2
	HUMENNÉ jazdecký priezvedný oddiel 2
	1 jazd. čata (6 ĽG)

ZOZNAM POPLACHOVÝCH ODDIELOV, ICH ZLOŽENIE A VÝZBROJ (pokračovanie tabuľky)

Postavené VPV	
Oddiel č. 14	HLOHOVEC delostrelecký pluk 11
	1 čata 105 mm hrubých kanónov (2 ks)
Oddiel č. 15	ŽILINA delostrelecký pluk 12
	1 čata 150 mm hrubých húfníc (2 ks)
Oddiel č. 16	TURČIANSKY SV. MARTIN pluk útočnej vozby
	1 čata tankov (5 ks) 1 čata KPÚV (4 ks)

1. Poplachové oddiely č. 7, 14, 15, 16 boli podriadené VPV, oddiely č. 1 – 6 veliteľstvu 1. divízie, oddiely č. 8 – 13 veliteľstvu 2. divízie.
2. Počty osôb mali byť podľa vojnových tabuliek, v špeciálnych čatách (KPÚV, HKB, OA a pod.) a delostrelectve sa malo v prípade nedostatku mužstva počítať s minimálnou obsluhou.
3. Pešie spojovacie družstvá sa mali vybaviť 3 km telefónneho kábla, 2 telefónnymi prístrojmi, 1 rádiodanicou vz. 31. Spojovacie družstvá sa mali vybaviť po stránke personálnej tak, že mal stačiť jeden telefonista a jeden rádiotelegrafista, a ostatní tiež v minimálnom počte sa mali doplniť z počtu signalistov pešej roty.
4. Zákopnícke vybavenie: každá pešia rota mala mať 16 lopát, 8 krompáčov, 2 píly, 2 pílkys, 4 pobíjače, 4 sekery, 10 viazačiek. 4 zákopníci mali byť vycvičení v trhaní, a mali mať k dispozícii 60 kg trhavín, 10 m zápalnice, 100 m bleskovice, 20 rozbušiek, 1 kliešte, 1 misku na pokosť, 3 ks pokosti. Poplachové oddiely (pešie roty) sa mali cvičiť v budovaní zátarasov.
5. Výstroj mala byť podľa tabuliek vojnových počtov.
6. Presun: pešie jednotky mali byť prepravované autokolónami od autopráporov 1, 2, 11 a zborového autoparku. Vozidlá na presun si mali vyžiadať veliteľstvo divízie len podľa potreby (1 autokolónu) v prípade presunu autami viacerých poplachových oddielov, keď by bolo treba viac vozidiel, bolo treba počítať max. s dvoma autokolónami od jedného autopráporu (presuny sa mali prevádzať postupne). Autokolóny nemali byť organickými časťami poplachových oddielov. Naproti tomu jednotlivé autá pre muníciu a proviant a pre pionierske čaty boli organickým materiálom poplachových oddielov – avšak zatiaľ sa mali len zaistiť, pridelené mali byť až za pohotovosti poplachových oddielov. V prípade nedostatku vodičov sa malo počítať len s jedným vodičom na jedno vozidlo. V prípade, že by mohlo nastať nebezpečie z omeškania, keď by aktuálnosť úlohy si vyžadovala okamžitý presun a nebolo by možné vyčkat' príchodu vozidiel od autopráporov, sa malo počítať s prenajatím priradených áut (autobusov a pod.).
7. V poplachovom oddiele 1 sa malo počítať už vopred s prenajatím autobusov.
8. Poplachové oddiely 4 a 5 sa mali postaviť normálne, no pre ich použitie bolo treba si vyžiadať súhlas VPV.
9. Poplachové oddiely č. 2 (v Trnave), 3 (v Nitre), 4 (v Trenčíne), 5 (v Kremnici), 7 (v Dolnom Kubíne), 9 (v Poprade), 12 (v Trebišove) mali postaviť ešte po jednom spojovacom družstve.